

***KAIKKINAISEN ROTUSYRJINNÄN POISTAMISTA
KOSKEVAN KANSAINVÄLISEN YLEISSOPIMUKSEN
TÄYTÄNTÖÖNPANO***

***SUOMEN YHDISTETTY 17., 18. JA 19.
MÄÄRÄAIKAISRAPORTTI***

ELOKUU 2007

JOHDANTO	5
I OSA. YLEISTÄ	7
A. YLEISTIETOA SUOMESTA.....	7
<i>Historia</i>	7
<i>Suomen valtiomuoto ja julkishallinto</i>	7
<i>Väestö</i>	7
<i>Kielet</i>	7
<i>Uskonto</i>	8
<i>Vähemmistöryhmät</i>	8
B. KANSAINVÄLISET SOPIMUKSET.....	8
<i>Yhdistyneiden kansakuntien sopimukset</i>	8
<i>Euroopan neuvoston sopimukset</i>	8
C. KANSAINVÄLISET VALVONTAELIMET.....	9
<i>Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI)</i>	9
<i>Euroopan rasismien ja muukalaispelon seurantakeskus (EUMC)</i>	9
D. KANSALLINEN LAINSÄÄDÄNTÖ.....	10
<i>Yhdenvertaisuuslainsäädäntö</i>	10
<i>Ahvenanmaan yhdenvertaisuuslainsäädäntö</i>	10
<i>Rikoslaki</i>	11
<i>Kielilaki ja saamen kielilaki</i>	11
<i>Kansalaisuuslaki</i>	11
<i>Ulkomaalaislaki</i>	12
<i>Sananvapauslaki</i>	12
<i>Joukkoviestimiä koskevat uudistukset</i>	12
E. SYRJINTÄKIELLON NOUDATTAMISTA VALVOVAT ELIMET.....	13
<i>Valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies</i>	13
<i>Vähemmistövaltuutettu ja syrjintälautakunta</i>	13
<i>Ahvenanmaan syrjintävaltuutettu ja tasa-arvoneuvosto</i>	14
F. NEUVOTTELUKUNNAT JA TOIMIKUNNAT.....	14
<i>Kansainvälisten ihmisoikeusasiain neuvottelukunta (IONK)</i>	14
<i>Kieliasian neuvottelukunta</i>	14
<i>Vähemmistöasiain neuvottelukunta</i>	14
<i>Etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO)</i>	14
<i>Romaniasian neuvottelukunta (RONK)</i>	15
<i>Saamelaisasiain neuvottelukunta</i>	15
<i>Saamelaiskäräjät</i>	15
G. HALLITUKSEN SELONTEOT JA OHJELMAT.....	16
<i>Hallitusohjelma 2007-2011</i>	16
<i>Maahanmuuttopoliittinen ohjelma</i>	16
<i>Ihmisoikeuspoliittinen selonteko</i>	16
<i>Kielilain ja saamen kielilain mukaiset kertomukset</i>	17
II OSA. SOPIMUKSEN 2–7 ARTIKLA	18
2 ARTIKLA	18
A. AIEMMAT SUOSITUKSET.....	18
<i>Saamelaisten määritelmä</i>	18
<i>Saamelaisten maankäyttöoikeudet</i>	18
<i>Selvitys nopeutetun turvapaikkamenettelyn oikeusturvatakeista</i>	19

<i>Rasistiset ja muukalaisvastaiset asenteet</i>	19
B. AJANKOHTAISIA KYSYMYKSIÄ	20
<i>Tilapäiset oleskeluluvat</i>	20
<i>Alaikäiset turvapaikanhakijat</i>	21
<i>Lapsen palauttaminen toiseen EU-maahan</i>	21
<i>Perheen yhdistäminen</i>	22
<i>Perusoikeudet ja valtion turvallisuus</i>	22
<i>Romanien asema yhteiskunnassa</i>	22
C. TUTKIMUKSET, SELVITYKSET JA PROJEKTIT	22
<i>Euroopan yhdenvertaisten mahdollisuuksien teemavuosi 2007</i>	22
<i>Eurooppalainen käsikirja syrjinnän seurannasta</i>	23
<i>Rasismien ja etniseen syrjinnän kansallinen seurantajärjestelmä</i>	23
<i>Yhdenvertaisuussuunnitelmat</i>	23
<i>Ulkomaalaislain soveltamisen seuranta</i>	24
<i>Ulkomaalaisten opiskelijoiden aseman selvittämishanke</i>	24
3 ARTIKLA	24
<i>Segregaatio koulussa</i>	24
4 ARTIKLA	25
A. AIEMMAT SUOSITUKSET	25
<i>Rasistinen, syrjivä ja muukalaisvastainen aineisto internetissä</i>	25
<i>Oikeuskäytäntöä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan</i>	26
B. MUITA TOIMENPITEITÄ	26
<i>Lainsäädännön soveltaminen</i>	26
<i>Yksityishenkilön harjoittama rasistinen häirintä</i>	26
C. LAINSÄÄDÄNTÖ	27
5 ARTIKLA	27
A. OIKEUS YHDENVERTAISEEN KOHTELUUN TUOMIOISTUIMISSA JA MUUSSA OIKEUDENKÄYTÖSSÄ:	27
<i>Yhdenvertainen kohtelu oikeudenkäytössä</i>	27
B. OIKEUS HENKILÖKOHTAISEEN TURVALLISUUTEEN JA VALTION ANTAMAAN SUOJAAN VÄKIVALTAAN TAI RUUMIILLISTA LOUKKAUSTA VASTAAN:	27
<i>Rasistiset tai muukalaisvihaan perustuvat rikokset poliisitilastoissa</i>	27
<i>Syyttäjälaitoksen toiminta</i>	28
<i>Tuomioistuinlaitoksen toiminta</i>	29
<i>Vankilat</i>	29
C. JA D. KANSALAIKSOIKEUDET JA POLIITTISET OIKEUDET:	29
<i>Ääni- ja vaalioikeus</i>	29
<i>Saamelaiskäräjät</i>	30
<i>Oikeus kansalaisuuteen</i>	30
E. TALOUDELLISET, SOSIAALISET JA SIVISTYKSELLISET OIKEUDET	30
<i>Yleistä Suomen työllisyystilanteesta</i>	30
<i>Syrjintä työelämässä</i>	31
<i>Romanien työllistyminen</i>	31
<i>Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työllistyminen Suomessa</i>	32
<i>Yleistä asuntomarkkinoista</i>	32
<i>Asunnottomuus Suomessa</i>	34
<i>Romanien asumistilanne</i>	34
<i>Maahanmuuttajien asumistilanne</i>	34
<i>Poikien ympärileikkaus uskonnollisista syistä</i>	35
<i>Vähemmistöjen kielelliset oikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä</i>	35
<i>Äidinkielen opetus</i>	36
<i>Romanien koulutus</i>	37
<i>Koulutuksen tasa-arvon haasteet</i>	37
<i>Romanien ja ulkomaalaisten syrjintä</i>	37

6 ARTIKLA.....	38
A. AIKAISEMMAT SUOSITUKSET	38
<i>Tiedottaminen kansallisista oikeussuojakeinoista.....</i>	38
B. VIRANOMAISTEN TOIMENPITEET	38
<i>Yleistä.....</i>	38
<i>Poliisien tutkintatoiminta</i>	39
<i>Valtakunnansyyttäjän ratkaisut.....</i>	39
<i>Tuomioistuinten oikeuskäytäntö.....</i>	39
<i>Vähemmistövaltuutetun ratkaisuja.....</i>	40
<i>Syrjintälautakunnan ratkaisuja.....</i>	40
<i>Oikeuskanslerinviraston ratkaisut.....</i>	41
<i>Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisut.....</i>	41
<i>Etnisen syrjinnän vastaisen neuvonnan kehittäminen</i>	42
<i>Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12 pöytäkirja</i>	43
7 ARTIKLA.....	43
A. OPETUS JA KOULUTUS	43
<i>Ihmisoikeuskoulutus ja -kasvatus.....</i>	43
<i>MOD-koulutus</i>	44
<i>Opettajien koulutus</i>	44
<i>Elävä kirjasto.....</i>	44
B. KULTTUURI.....	44
<i>Vähemmistökielten ja -kulttuurien tukeminen.....</i>	44
<i>Rasismien ja muukalaisvihan vastaisen toiminnan tukeminen</i>	45
C. TIEDOTUS	46
<i>Joukkotiedotusvälineet</i>	46
<i>Ihmisoikeussopimukset ja niistä tiedottaminen.....</i>	46
LIITTEET:.....	47

JOHDANTO

Tämä on Suomen hallituksen yhdistetty 17., 18. ja 19. määräaikaisraportti kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanosta.

Rotusyrjinnän poistamista käsittelevän komitean suositusten mukaisesti tässä raportissa keskitytään erityisesti niihin asioihin, jotka komitea toi esiin päätelmissään käsiteltyään Suomen hallituksen 16. määräaikaisraportin 1161. istunnossaan (CERD/C/SR/1611) elokuussa 2003. Lisäksi raportissa annetaan lisätietoja lainsäädännön viimeaikaisesta kehityksestä ja rotusyrjinnän poistamiseksi toteutetuista toimista.

Raportti laadittiin ulkoasiainministeriössä tiiviissä yhteistyössä eri ministeriöiden ja muiden viranomaisten kanssa. Kansalaisjärjestöiltä ja joiltakin muilta toimielimiltä pyydettiin kirjalliset lausunnot raportin laatimista varten. Lisäksi kesäkuussa 2007 järjestettiin kuulemistilaisuus viranomaisille, kansalaisjärjestöille, työmarkkinajärjestöille ja neuvottelukunnille, jotta nämä voisivat esittää näkemyksensä ja huomautuksensa raporttiluonnoksesta.

Raportti toimitettiin Rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvovalle CERD-komitealle elokuussa 2007.

Lisätietoja

Lisätietoja ihmisoikeussopimuksista ja niiden täytäntöönpanon valvontaan liittyvästä määräaikaisraportoinnista voi tiedustella ulkoasiainministeriön ihmisoikeustuomioistuin- ja -sopimusasioiden yksiköstä. Yhteystiedot ovat:

Ihmisoikeustuomioistuin- ja -sopimusasioiden yksikkö (OIK-31)

Ulkoasiainministeriö

PL 176

FI-00161 HELSINKI

puhelin: 09-1605 5704

faksi: 09- 1605 5951

sähköposti: OIK-31@formin.fi

verkkosivut: formin.finland.fi/ihmisoikeudet

I OSA. YLEISTÄ

A. Yleistietoa Suomesta¹

Historia

1. Suomi oli osa Ruotsin valtakuntaa 1100-luvulta vuoteen 1809 saakka. Vuosina 1808–1809 käydyin Suomen Sodan seurauksena Suomi irrotettiin Ruotsista ja liitettiin autonomisena suuriruhtinaskuntana Venäjän keisarin alaisuuteen. Suomi sai oman keskushallinnon ja säilytti Ruotsin perustuslait sekä muun lainsäädännön valtioelämänsä perustana. Suomi itsenäistyi 6.12.1917. Suomi liittyi YK:n jäseneksi 14.12.1955, Euroopan neuvoston jäseneksi 5.5.1989 ja Euroopan unionin jäseneksi 1.1.1995.

Suomen valtiomuoto ja julkishallinto

2. Suomen valtiomuoto on tasavalta. Oikeusvaltioperiaatteella on vahva asema eli kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Lainsäädäntövaltaa käyttää 200-jäseninen yksikamarinen eduskunta, joka valitaan neljäksi vuodeksi kerrallaan. Hallitusvaltaa käyttävät tasavallan presidentti ja valtioneuvosto, joka koostuu n. 20 ministeristä. Presidentti valitaan suoralla kansanvaalilla kuuden vuoden toimikaudeksi. Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet.
3. Julkishallinto muodostuu valtion ylimmistä elimistä ja valtionhallintojärjestelmästä, joka sisältää keskushallinnon, aluehallinnon ja valtion paikallishallinnon. Kunnallishallinto on osa julkista hallintoa. Myös kirkollishallinto on eräin osin julkista hallintoa.

Väestö

4. Suomen väestömäärä oli vuoden 2006 lopussa 5 276 955, henkeä, joista miehiä oli 49 % ja naisia 51 %. Suomen väkiluku kasvoi vuoden 2006 aikana n. 4 % (21 375 henkeä).
5. Suomessa vakinaisesti asuvista henkilöistä Suomen kansalaisia oli 97,7 % (5 155 216) ja ulkomaiden kansalaisia 2,3 % (121 739). Ulkomaiden kansalaisten määrä lisääntyi vuoden 2006 aikana n. 6,5 % (7 887 henkeä). Suurimmat ulkomaalaisryhmät olivat Venäjän (25 326 henkeä), Viron (17 599 henkeä), Ruotsin (8 265 henkeä) ja Somalian (4 623 henkeä) kansalaiset.

Kielet

6. Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Äidinkielenään suomea puhui 91,5 % (4 828 747), ruotsia 5,5 % (289 609). Saamea puhui äidinkielenään 0,03 % (1 772) väestöstä ja muita kieliä 3,0 % (156 827). Suurimmat vieraskielisten ryhmät olivat venäjänkieliset (42 182 henkeä), vironkieliset (17 489 henkeä), englanninkieliset (9 659 henkeä), somaliankieliset (8 990 henkeä) ja arabiankieliset (7 564 henkeä).

¹ Tilastokeskus, 31.12.2006 tilanne

Uskonto

7. Suomen perustuslaki takaa jokaiselle uskonnon ja omantunnon vapauden, johon sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Peruskouluissa ja lukioissa järjestetään eri uskontokuntien mukaista uskonnonopetusta. Kirkolla on oikeus koota kirkollisveroa kunnallisverotuksessa määritellyn ansiotulon mukaan. Väestöstä kuului evankelis-luterilaiseen kirkkoon 4 347 510 (82,4 %), ortodoksiseen kirkkoon 58 032 (1,1 %) ja muihin uskontokuntiin 64 166 (1,2 %). Uskontokuntiin kuulumattomia oli 807 247 (15,3 %).

Vähemmistöryhmät

8. Saamelaisia ja maahanmuuttajaryhmiä lukuun ottamatta vähemmistöjen lukumäärästä voidaan esittää vain arvioita, sillä Suomen tietosuojalainsäädäntö kieltää mm. rotua tai etnistä alkuperää kuvaavien arkaluontoisten henkilötietojen tallentamisen². Henkilöt tilastoidaan lähinnä äidinkielen ja kansalaisuuden perusteella.
9. *Saamelaiset* ovat alkuperäiskansa. Saamelaisia on noin 8 000, joista vajaa puolet asuu saamelaisten kotiseutualueella Pohjois-Lapissa ja loput maan muissa osissa ja ulkomailla. Kotiseutualueellaan saamelaiset ovat noin kolmasosan vähemmistönä alueen koko väestöstä.³
10. *Romaneja* on Suomessa on n. 10 000. Useimmat heistä asuvat Etelä-Suomen suurimmissa kaupungeissa. Ruotsissa asuu noin 3 000 suomalaista romania.
11. *Juutalaisia* Suomessa on n. 1 500. Suurin osa heistä asuu Helsingin seudulla. Helsingin lisäksi Suomessa on juutalainen seurakunta Turussa.
12. *Tataarit* ovat turkkilaissukuinen islamilainen vähemmistö. Tataarien esi-isät tulivat Suomeen vuosina 1870–1925. Suomessa asuu n. 800 tataaria, enimmäkseen pääkaupunkiseudulla.
13. Suomessa 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta lukien asuneeseen venäläiseen väestöön (n. 5000 henkilöä) on liittynyt viimeisen vuosikymmenen aikana runsaasti uusia maahanmuuttajia. *Venäjänsä kieliset* muodostavatkin nykyisin Suomen suurimman kieliryhmän kansalliskieliä puhuvan väestön jälkeen.

B. Kansainväliset sopimukset

Yhdistyneiden kansakuntien sopimukset

14. Vuonna 2005 Suomi harkitsi uudelleen siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen ratifioimista. Toistaiseksi ratifiointia ei suunnitella.

Euroopan neuvoston sopimukset

² Henkilötietolaki 11 § (523/1999). Arkaluonteisia tietoja saa kerätä henkilörekisteriin laissa tai asetuksessa säädettyin edellytyksin. Arkaluonteisten henkilötietojen julkisuudesta on säädetty erikseen.

³ <http://www.samediggi.fi>

15. Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus ja alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja tulivat molemmat Suomessa voimaan vuonna 1998.
16. Suomi ratifioi uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan kesäkuussa 2002 ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen yleisen syrjinnän kieltävän 12 pöytäkirjan joulukuussa 2004.
17. Kansalaisuutta koskeva eurooppalainen yleissopimus ja valtiottomuuden poistamista koskeva Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus on tarkoitus ratifioida vuonna 2007.
18. Suomi tulee ratifioimaan vuonna 2008 tammikuussa 2003 allekirjoittamansa Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee tietojärjestelmien avulla tehtyjen rasististen ja muukalaisvihaisten tekojen kriminalisointia.
19. Vuonna 2005 Suomi harkitsi uudelleen siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen ratifioimista. Toistaiseksi ratifiointia ei suunnitella.

C. Kansainväliset valvontaelimet

Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI)

20. Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI) antoi Suomea koskevan kolmannen raporttinsa toukokuussa 2007⁴. Raportin valmisteluun liittyi maavierailu, jonka aikana komission valtuuskunta tapasi viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen edustajia eri puolilla maata.

Euroopan rasismien ja muukalaispelon seurantakeskus (EUMC)

21. Euroopan rasismien ja muukalaispelon seurantakeskuksen EUMC:n⁵ marraskuussa 2006 julkaistu vuosiraportti⁶ sisältää EU-maiden osalta yleiskatsauksen rasistisesta väkivallasta ja rikollisuudesta, työllisyydestä, koulutuksesta, asumisesta ja lainsäädännöstä. Aineiston keräämisestä huolehtii RAXEN-verkosto (RACism and XENophobia Network), joka koostuu EU-jäsenmaiden kansallisista seurantakeskuksista. Suomen osalta seurantakeskuksena toimii Ihmisoikeusliitto, joka osana verkostotoimintaansa on julkaissut vuosittain kirjan "Rasismi ja etninen syrjintä Suomessa".
22. Seurantakeskus on vuoden 2007 alusta muuttunut Euroopan unionin perusoikeusvirastoksi (*European Union Agency for Fundamental Rights*⁷). Aiempaa EUMC:tä laajemmasta toimenkuvastaan huolimatta rasismiin ja muukalaisvihaan liittyvät kysymykset kuuluvat myös uuden viraston toiminnan kohdealueisiin.

⁴ http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ecri/2-Country-by-country_approach/

⁵ <http://eumc.europa.eu/eumc/index.php>

⁶ <http://eumc.europa.eu/eumc/material/pub/ar06/AR06-P2-EN.pdf>

⁷ <http://fra.europa.eu/fra/index.php>

D. Kansallinen lainsäädäntö

Yhdenvertaisuuslainsäädäntö

23. Perustuslain 6 § sisältää yleisen yhdenvertaisuussäännöksen sekä laaja-alaisen ja kaikki elämänaikat kattavan syrjintäkiellon. Syrjintää käsitellään myös monissa Yhdenvertaisuuslaissa sekä erityislakeihin sisältyvissä säännöksissä.
24. Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) tuli voimaan 1.2.2004 ja sillä toimeenpantiin EU:n neuvoston direktiivi rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta (2000/43/EY) sekä direktiivi yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista (2000/78/EY).
25. Lain tarkoituksena on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeussuojaa lain soveltamisalaan kuuluvissa syrjintätilanteissa. Laissa on säädetty kielletyistä syrjintäperusteista sekä syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeussuojakeinoista.
26. Yhdenvertaisuuslain noudattamista valvovat vähemmistövaltuutettu ja syrjintälautakunta etnisen syrjinnän osalta sekä työsuojeluviranomaiset työsuhteiden ja julkisoikeudellisten palvelussuhteiden (ja työharjoittelun) osalta.
27. Etnistä syrjintää kokeneiden oikeusturvakeinoina ovat oikeus nostaa rikoskanne, oikeus nostaa siviilikanne hyvityksen saamiseksi ja oikeus saattaa asia syrjintälautakunnan käsiteltäväksi. Joissakin tapauksissa on mahdollista vaatia korvausta syrjinnän aiheuttamasta vahingosta. Vähemmistövaltuutettu antaa neuvoja, ohjeita ja suosituksia etniseen syrjintään liittyvissä tapauksissa. Työsyrjintää kokenut voi ottaa yhteyttä asianomaiseen työsuojelupiiriin syrjintäperusteista riippumatta.
28. Yhdenvertaisuuslainsäädännön kokonaisuuden kehittämistä jatketaan edelleen siten, että lainsäädännön lähtökohtana olisi suomalainen perusoikeusjärjestelmä ja kaikkien syrjintäperusteiden asettaminen samanlaisten oikeussuojakeinojen ja seuraamusten piiriin. Oikeusministeriön asettama toimikunta selvittää vuosina 2007–2009 tarvetta uudistaa lakeihin sisältyviä yhdenvertaisuutta, naisten ja miesten tasa-arvoa sekä syrjintää koskevia säännöksiä. Uudistuksen yhteydessä tarkistetaan tarvittavissa määrin myös nykyisten syrjintävaltuutettujen eli vähemmistövaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun asemaa, tehtäviä ja toimivaltuuksia.

Ahvenanmaan yhdenvertaisuuslainsäädäntö

29. Yllämainitut EU:n syrjinnänvastaiset direktiivit pantiin Ahvenanmaan maakunnassa täytäntöön joulukuussa 2005 saattamalla voimaan maakuntalaki syrjinnän estämisestä Ahvenanmaan maakunnassa (*Landskapslag om förhindrande av diskriminering i landskapet Åland*). Lisäksi seitsemän voimassa olleen lain yhdenvertaisuussäännökset muutettiin direktiivien mukaisiksi.
30. Vuonna 2006 Ahvenanmaalle perustettiin itsenäisen syrjintävaltuutetun virka. Valtuutetun tehtävänä on varmistaa yhdenvertainen kohtelu etnisestä alkuperästä, uskonnosta ja vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä ja seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta sekä

edistää tällaista kohtelua. Valtuutettua avustamaan perustettiin tasa-arvoneuvosto. Vuoden 2007 lopulla valmistuu ensimmäinen Ahvenanmaata koskeva tutkimus syrjinnästä.

Rikoslaki

31. Vuonna 2003 rikoslakia täydennettiin säännöksellä (RL 17:1a), jolla kriminalisoidaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen. Säännöstä sovelletaan muun muassa järjestäytyneen rikollisryhmän harjoittamaan kiihottamiseen tiettyä kansanryhmää vastaan. Rangaistuksena voidaan määrätä sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.
32. Rikoslakia täydennettiin myös säännöksellä rasistisista motiiveista rangaistuksen koventamisperusteena (RL 6:5, 4 kohta). Uuden säännöksen mukaan rangaistusta voidaan koventaa, jos rikos on kohdistettu kansalliseen, rodulliseen, etniseen tai muuhun sellaiseen kansanryhmään kuuluvaan henkilöön tähän ryhmään kuulumisen perusteella.
33. Muut rotusyrjintää koskevat erityissäännökset Suomen rikoslaissa ovat 11 luvun 8 § (kiihottaminen kansanryhmää vastaan), 11 luvun 9 § (syrjintä ammatin harjoittamisessa tai yleisöpalvelussa) sekä 47 luvun 3 § (työ syrjintä) ja 3 a § (kiskonnantapainen työsyryntä).

Kielilaki ja saamen kielilaki

34. Täysin uudistettu kielilaki, jota sovelletaan Suomen kansalliskieliin suomeen ja ruotsiin, tuli voimaan vuoden 2004 alussa. Uuden lain mukaan viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota.
35. Myös aiempi yleislaki saamelaisten kielellisistä oikeuksista on korvattu uudella saamen kielilailla. Tämä laki tuli voimaan yhtäaikaan kielilain kanssa, ja se korostaa niin ikään viranomaisten velvollisuutta varmistaa omasta aloitteestaan, että kielelliset oikeudet toteutuvat. Laissa säädetään nimenomaisesti, että saamen kielellä tarkoitetaan kaikkia kolmea Suomessa käytettävää saamen kieltä: inarinsaamea, koltansaamea ja pohjoissaamea.
36. Kielilain perusteella annetaan määräajoin kertomus eduskunnalle (ensimmäinen kertomus annettu 2006⁸) ja saamen kielilain mukainen kertomus annetaan saamelaiskäräjille vuonna 2007.

Kansalaisuuslaki

37. Uusi kansalaisuuslaki tuli voimaan kesäkuussa 2003. Yksi lain mukanaan tuomista keskeisistä uudistuksista on kaksoiskansalaisuuden hyväksyminen yleisenä periaatteena. Uuden lainsäädännön voimaantulon jälkeen kansalaistamishakemusten määrä on kasvanut.

⁸ www.om.fi/15473.htm.

Ulkomaalaislaki

38. Uusi ulkomaalaislaki tuli voimaan 1.5.2004. Uudella lailla ulkomaalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään aiempaa tarkemmin. Laki sisältää myös säännöksiä menettelyistä, jotka aiemmin ovat olleet hallintokäytännön varassa, kuten esimerkiksi yksityiskohtaiset säännökset jatkoluvan ja pysyvän oleskeluluvan myöntämisestä. Lakiin sisältyvät myös viisumeja koskevat Schengenin säännösten keskeiset säännökset.
39. Vuonna 2000 voimaan tulleet ulkomaalaislain säännökset turvapaikkamenettelyistä säilyivät uudessa laissa pääosin ennallaan (katso Suomen 16. CERD-raportti, s. 124–135). Säännösten rakennetta on selkeytetty ja turvapaikkapuhuttelun tekeminen siirtyi lähes kokonaan paikallispoliisilta Ulkomaalaisvirastolle. Lisäksi laissa säädetään edellytyksistä, menettelyistä ja toimivaltasäännöksistä päätettäessä kiintiöpakolaisten vastaanottamisesta.
40. Ulkomaalaislain muutoksenhakujärjestelmä säilyi pääosin ennallaan. Uudella lailla selkeytettiin muutoksenhakusäännöksiä ja parannettiin entisestään ulkomaalaisten oikeusturvaa. Valitusajaksi on kaikissa asioissa hallintolainkäyttölain mukainen 30 päivää ja muutoksenhakuoikeus laajeni koskemaan kaikkia oleskelulupapäätöksiä, mutta ei kuitenkaan viisumeita.
41. Perheenyhdistämistilanteissa sosiaali- ja terveydenhuoltoviranomaisilta voidaan lisäksi pyytää lausunto henkilön sosiaalisesta tai terveydellisestä tilasta. Yksin Suomessa olevan alaikäisen turvapaikanhakijan asemaa pyritään parantamaan viranomaisten välistä tiedonkulkua ja vanhempien jäljittämistä kehittämällä. Vuonna 2006 Ulkomaalaislakiin lisättiin säännös Ulkomaalaisviraston, poliisin ja rajavartiolaitoksen oikeudesta saada ilman huoltajaa olevaa alaikäistä turvapaikanhakijaa ja hänen perheenjäseniään koskevia tietoja vastaanottokeskukselta sekä vanhemman tai muun ko. lapsen tosiasiallisesta huollosta vastanneen henkilön jäljittämisestä.

Sananvapauslaki

42. Vuoden 2004 alusta tuli voimaan laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003). Kyseisellä sananvapauslailla annetaan perustuslain sananvapaussäännöksessä edellytetyt tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä.
43. Rikokset, joissa viestin sisällön julkaiseminen, markkinointi, yleisölle levittäminen tai muunlainen yleisön keskuuteen saattaminen kuuluu rikoksen tunnusmerkistöön tai teon olemukseen, voivat esiintyä sananvapausrikoksina.
44. Keskeisimpiä rikoslaissa rangaistaviksi säädettyjä rotusyrjintään liittyviä rikoksia, jotka perustuvat tai voivat perustua julkaistun viestin sisältöön, ovat kiihottaminen kansanryhmää vastaan (RL 11:8), uskonrauhan rikkominen (RL 17:10), yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen (RL 24:8), kunnianloukkaus (RL 24:9) ja törkeä kunnianloukkaus (RL 24:10).

Joukkoviestimiä koskevat uudistukset

45. Oy Yleisradio Ab:n toimintaa koskevan lain (Laki Yleisradio Oy:stä 1380/1993) vuonna 2005 voimaan tullessa uudistuksessa korostetaan monikulttuurisuutta ja veloitetaan Yleisradiota tuottamaan nykyistä painokkaammin kieli- ja kulttuuriryhmille suunnattua ohjelmatuotantoa.
46. Yleisradio on laatinut erityis- ja vähemmistöryhmien palvelustrategian tukemaan ja vahvistamaan eri ryhmien näkyvyyttä ja osallisuutta Yleisradion toiminnassa ja rekrytoinnissa. Sen valmistelussa on kuultu eri vähemmistöryhmien edustajia. Strategian esitykset toteutetaan vaiheittain vuoteen 2010 mennessä.
47. Vuonna 2007 laadittuun hallitusohjelmaan sisältyy uusi peruste lehdistötuelle. Aiemmin tukea on myönnetty pääosin vain poliittisille lehdille. Valikoivan lehdistötuen uudeksi kriteeriksi lisätään valtakunnallinen vähemmistökieli. Valikoiva lehdistötuki sisältää ruotsinkielisen uutistoiminnan tuen. Valikoivaan lehdistötukeen varataan 500 000 euroa.

E. Syrjintäkiellon noudattamista valvovat elimet

Valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies

48. Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvominen on yksi eduskunnan oikeusasiamiehelle ja valtioneuvoston oikeuskanslerille vuoden 1995 perusoikeusuudistuksessa annettu erityinen tehtävä. Nämä ylimmät laillisuusvalvojat seuraavat perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista kokonaisuudessaan.

Vähemmistövaltuutettu ja syrjintälautakunta

49. Vuodesta 2001 toimineen vähemmistövaltuutetun tehtävänä on hyvien etnisten suhteiden edistäminen sekä ulkomaalaisten ja etnisten vähemmistöjen aseman ja oikeuksien seuraaminen. Vähemmistövaltuutetun tehtävät laajentuivat 1.2.2004 voimaan tullessa lakimuutoksella (22/2004) uuden yhdenvertaisuuslain säätämisen yhteydessä. Ohjeiden, neuvojen ja suositusten lisäksi vähemmistövaltuutettu valvoo yhdenvertaisuuslain noudattamista muutoin kuin työsuhteessa ja julkisoikeudellisissa palvelussuhteissa.
50. Syrjintälautakunta on valtioneuvoston nimittämä itsenäinen ja riippumaton oikeusturvaelin, jonka toiminta perustuu yhdenvertaisuuslakiin, ja jonka toiminta lisää oikeusturvan tosiasiallista saatavuutta. Lautakunta ei korvaa käytössä olevia muutoksenhakekeinoja ja – elimiä eikä sen toimivaltaan kuulu viranomaispäätösten muuttaminen.
51. Vähemmistövaltuutettu tai henkilö, johon syrjintä kohdistuu, voi saattaa etnistä syrjintää koskevan asian syrjintälautakunnan käsiteltäväksi. Lautakunta voi vahvistaa sovinnon tai kieltää jatkamasta tai uusimasta syrjinnän ja vastatoimien kiellon vastaista menettelyä. Määräämäänsä velvoitteeseen lautakunta voi liittää sakon uhan ja tarvittaessa myös määrätä uhkasakon maksettavaksi. Lisäksi tuomioistuimien, vähemmistövaltuutettu tai muu viranomaisen tai yhdistyksen voi pyytää etnistä syrjintää koskevassa asiassa lautakunnan lausunnon yhdenvertaisuuslain soveltamisesta.
52. Hallitusohjelmassa 2007–2011 on päätetty, että sisäasiainministeriön yhteyteen muodostetaan maahanmuutosta ja kotoutuksesta vastaava kokonaisuus. Syrjintälautakunta ja

vähemmistövaltuutetun toimisto siirtyvät näitä koskevan lainsäädännön nojalla itsenäisinä ja erillisinä viranomaisina sisäasiainministeriön yhteyteen. Useat eri tahot ovat ilmaisseet huolestuneisuutensa kyseisen muutoksen toteutuksesta, koska vähemmistövaltuutettu valvoo mm. sisäministeriön alaisen toimivan ulkomaalaisviraston sekä poliisin toimia. Riippumattomuus, myös ulkopuolisten silmissä, pyritään turvaamaan eri keinoin, muun muassa erillisillä tilaratkaisuilla ja tiedottamisella.

Ahvenanmaan syrjintävaltuutettu ja tasa-arvoneuvosto

53. Vuonna 2006 Ahvenanmaalle perustettiin itsenäisen syrjintävaltuutetun virka. Valtuutetun tehtävänä on varmistaa yhdenvertainen kohtelu etnisestä alkuperästä, uskonnosta ja vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä ja seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta sekä edistää tällaista kohtelua. Valtuutettua avustamaan perustettiin tasa-arvoneuvosto.

F. Neuvottelukunnat ja toimikunnat

Kansainvälisten ihmisoikeusasiain neuvottelukunta (IONK)

54. Kansainvälisten ihmisoikeusasiain neuvottelukunta (IONK) on vuodesta 1988 lähtien toiminut ulkoasiainministeriön riippumattomana, neuvoa-antavana elimenä ihmisoikeuskysymyksissä. Neuvottelukunnan seitsemäs toimikausi päättyi helmikuussa 2007.

Kieliasiain neuvottelukunta

55. Vuodesta 2004 oikeusministeriön yhteydessä on toiminut kieliasiain neuvottelukunta. Neuvottelukunnassa on edustettuna niiden eri yhteiskuntasektoreiden asiantuntemus, joilla kielellisten oikeuksien toteutuminen on erityisen tärkeää, kuten esim. oikeuslaitos, sosiaali- ja terveydenhuolto, kunnallishallinto, ulkomaalais- ja maahanmuuttoasiat sekä opetustoimi.

56. Neuvottelukunnan tehtävänä on pääasiallisesti kielilain täytäntöönpanon ja soveltamisen seuranta, mutta se voi osallistua myös muita kieliä koskevan lainsäädännön valmisteluun ja seurantaan, edistää maan kieliolojen kehittämistä sekä tehdä mm. aloitteita kielellisten oikeuksien edistämiseksi ja kielellisen yhdenvertaisuuden toteutumiseksi.

Vähemmistöasiain neuvottelukunta

57. Vähemmistövaltuutetun apuna toimii vuosiksi 2005–2008 asetettu vähemmistöasiain neuvottelukunta, jonka tehtäviin kuuluu etnisen syrjinnän ehkäisyyn, seurantaan ja valvontaan liittyvät kysymykset sekä eri viranomaisten yhteistyön edistäminen ko. asioissa. Vähemmistövaltuutettu toimii 14-jäsenisen neuvottelukunnan puheenjohtajana. Jäsenet edustavat valtion viranomaisia, ammattiyhdistysliikettä, kansallisten vähemmistöjen edustajia sekä muita ihmisoikeuksiin keskittyviä kansalaisjärjestöjä.

Etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO)

58. Etnisten suhteiden neuvottelukunnan tarkoituksena on viranomaisten, kansalaisjärjestöjen ja eduskuntapuolueiden sekä maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen välisen vuorovaikutuksen kehittäminen valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Neuvottelukunta avustaa viranomaisia maahanmuuttopolitiikan asiantuntijana etnisesti yhdenvertaisen ja monimuotoisen yhteiskunnan kehittämisessä.
59. Valtioneuvosto on asettanut uudistetun neuvottelukunnan kolmivuotiskaudeksi 2005 – 2008. Edustajat on valittu hakumenettelyn kautta valittujen järjestöjen asettamista maahanmuuttajiin tai etnisiin vähemmistöihin kuuluvista ehdokkaista. Valtakunnallisen neuvottelukunnan lisäksi on asetettu kolme alueellista neuvottelukuntaa sekä eri asiakokonaisuuksia käsitteleviä työryhmiä.
60. Hallitusohjelman 2007–2011 mukaisen hallintojen uudelleenorganisoinnin johdosta Etnisten suhteiden neuvottelukunta siirretään 1.1.2008 lukien sisäasiainministeriön yhteyteen.

Romaniasiaain neuvottelukunta (RONK)

61. Romaniasiidien neuvottelukunta on toiminut vuodesta 1956 lukien. Valtakunnallisen neuvottelukunnan ohella toimii vuonna 2004 vakinaistetut neljä alueellista neuvottelukuntaa, joissa on jäseninä romaneita ja viranomaisten edustajia..
62. Sekä valtakunnallisten että alueellisten neuvottelukuntien tehtävänä on viranomaisten ja romanien välisenä yhteistyö- ja asiantuntijaelimenä mm. seurata romaniväestön yhteiskunnallisten osallistumismahdollisuuksien ja elinolosuhteiden kehitystä, tehdä aloitteita sekä edistää romanikielen ja kulttuurin vahvistumista.

Saamelaisasiaain neuvottelukunta

63. Saamelaisväestöä koskevien asioiden yhteensovittamista ja yhtenäistä valmistelua varten oikeusministeriön yhteydessä toimii saamelaisasiaain neuvottelukunta. Neuvottelukunnan tehtävänä on mm. seurata saamelaisten oikeudellisten, taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten olojen ja työllisyysolojen kehitystä sekä aluepoliittisten tavoitteiden toteutumista saamelaisten kotiseutualueella ja tehdä näistä asioista esityksiä ja aloitteita asianomaiselle ministeriölle.
64. Valtioneuvosto asettaa neuvottelukunnan neljäksi vuodeksi kerrallaan, nykyinen kausi päättyy maaliskuussa 2008. Saamelaiskäräjät nimittää neuvottelukuntaan kuusi jäsentä, muut kuusi jäsentä edustavat valtionhallintoa.

Saamelaiskäräjät

65. Saamelaiskäräjät (Sámediggi) on vuonna 1996 lailla perustettu saamelaisten kulttuuri-itsehallintoelin, joka jatkaa vuosina 1973–1995 toimineen saamelaisvaltuuskunnan toimintaa (Sámi Parlamenta). Käräjien tärkein tehtävä on suunnitella ja toteuttaa Suomen perustuslaissa saamelaisille alkuperäiskansana turvattua kulttuuri-itsehallintoa.

66. Saamelaiskäräjät on Suomen saamelaisten korkein poliittinen elin. Se toimii oikeusministeriön hallinnonalalla, mutta ei ole osa valtion hallintoa. Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä ja hoitaa saamelaisten kieltä, kulttuuria ja heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevia asioita. Käräjät voi tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä ja antaa lausuntoja.
67. Saamelaiskäräjien 21 jäsentä ja neljä varajäsentä valitaan saamelaisten keskuudessa joka neljäs vuosi toimeenpantavilla vaaleilla. Seuraavat vaalit toimitetaan vuoden 2007 syksyllä.

G. Hallituksen selonteot ja ohjelmat

Hallitusohjelma 2007-2011

68. Hallitusohjelman mukaan Suomi kuuluu jokaiselle asuinpaikasta, elämäntilanteesta, äidinkielestä tai etnisestä taustasta riippumatta. Kansalaisille on taattava oikeus vaikuttaa, osallistua ja olla osallisia päätöksenteossa. Hallitusohjelma sisältää useita uudistuksia, joilla pyritään vähentämään syrjintää ja edistämään yhdenvertaisuutta niin työelämässä kuin kielen-, kulttuurin ja jokapäiväisen elämän puitteissa. Uudistukset koskevat sekä maahanmuuttopolitiikkaan koskevia kohtia, kuin esimerkiksi sen selvittäminen, miten lapsen etu toteutuu turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskevissa päätöksissä sekä arvioidaan erityisesti ilman huoltajaa tulleiden turvapaikanhakijalasten asema ja kohtelu.

Maahanmuuttopoliittinen ohjelma

69. Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma hyväksyttiin lokakuussa 2006. Ohjelman pääpaino on työperusteisen maahanmuuton edistämisessä. Ohjelma sisältää yhteensä 34 politiikkalinjausta toimenpiteineen. Hallitusohjelman 2007–2011 mukaan maahanmuuttopoliittisen ohjelman toimenpidekirjaukset toteutetaan tällä hallituskaudella.
70. Yhtenä maahanmuuttopoliittisen ohjelman päätavoitteena on nollatoleranssin saavuttaminen rasismiin ja etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän ehkäisyssä. Ohjelma sisältää toimenpiteitä tavoitteeseen pääsemiseksi, kuten viranomaisten puuttumiskynnysten alentaminen, uhrien tuki- ja neuvontapalvelujen kehittäminen, viranomaisten hyvien ehkäisy- ja puuttumiskäytäntöjen kehittäminen, syrjinnän seurantajärjestelmän käyttöönotto sekä viranomaisten vastuullinen tiedottaminen ja tiedotusvälineiden kannustaminen vastuullisuuteen.

Ihmisoikeuspoliittinen selonteko

71. Valtioneuvoston ensimmäinen selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta annettiin eduskunnalle maaliskuussa 2004. Selonteko annetaan jatkossa joka neljäs vuosi. Selonteko käsitteli ulkopoliittisten ihmisoikeuskysymyksien lisäksi myös kansallisia kysymyksiä ja muodosti sellaisenaan kattavan katsauksen Suomen poliittisiin tavoitteisiin ihmisoikeuskysymyksissä eri hallinnonaloilla. Selonteon mukaan naisten, lasten, vähemmistöjen, alkuperäiskansojen sekä vammaisten henkilöiden oikeuksia painotetaan.

Kielilain ja saamen kielilain mukaiset kertomukset

72. Ensimmäinen kielilain mukainen kertomus lain soveltamisesta annettiin maaliskuussa 2006. Kertomus annetaan kerran vaalikaudessa ja siinä käsitellään kielilainsäädännön soveltamista, kielellisten oikeuksien toteutumista ja Suomen kielioloja yleisemminkin. Ensimmäinen saamen kielilain mukainen kertomus saamen kielilain soveltamisesta annetaan saamelaiskäräjille annetaan vuonna 2007.

II OSA. SOPIMUKSEN 2–7 ARTIKLA

2 ARTIKLA

A. Aiemmat suositukset

Saamelaisten määritelmä

73. Vuonna 2003 antamissaan suosituksissa Rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CERD-komitea) katsoi, että saamelaisen määritelmä, johon saamelaisia koskevan lainsäädännön soveltaminen perustuu, on liian suppea.
74. Saamelaiskärjälain 3 §:n mukaan saamelaisella tarkoitetaan henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena (itse-identifikaatio) ja joka lisäksi täyttää saamelaisen määritelmän objektiiviset kriteerit. Määritelmän henkilöllinen ulottuvuus perustuu korkeimman hallinto-oikeuden tulkintakäytäntöön, eikä lain muuttaminen tältä osin ole tällä hetkellä ajankohtaista.
75. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan keskustelua tulee käydä yhteispohjoismaisella tasolla yhtenäisen määritelmän löytämiseksi.

Saamelaisten maankäyttöoikeudet

76. CERD-komitea on ilmaissut useaan otteeseen huolensa siitä, ettei Suomi ole ratifioinut Kansainvälisen työjärjestön (ILO) alkuperäiskansoja koskevan yleissopimuksen n:o 169 yleissopimusta. Komitea suositteli että saamelaisten maanomistusta koskeva kysymys ratkaistaisiin pikaisesti ja että Suomi voisi ratifioida mainitun ILO-sopimuksen.
77. Kysymystä saamelaisten maahan kohdistuvista oikeuksista on pitkään yritetty ratkaista lainsäädäntöteitse siinä toistaiseksi onnistumatta. Tavoitteena on ollut saavuttaa tasapainoinen, Suomen kansainväliset velvoitteet täyttävä ratkaisu, jossa saamelaisten ohella myös muu paikallinen väestö pääsee vaikuttamaan asuinalueidensa käytön järjestelyihin, koska Suomessa saamelaiset ovat eläneet paikoin rinnakkain ja samoja elinkeinoja harjoittaen muun väestön kanssa jo vuosisatoja.
78. Kysymys on osoittautunut niin monimuotoiseksi ja vaikeaksi, että alueen asutus- ja väestöhistoriasta sekä elinkeinojen ja maankäyttöoikeuksien kehittymisestä ja näiden liittymäkohdista asutukseen suoritettiin perusteellinen oikeudellis-historiallinen tutkimus(ns. Ylä-Lapin maa- ja metsätalouden tutkimus) vuosina 2003–2006 .
79. Neuvottelut maan, veden ja luonnonvarojen käyttöoikeuden turvaamisesta ovat jatkuneet oikeusministeriön ja saamelaiskäräjien kesken maa- ja metsätalouden tutkimuksen rinnalla. Tavoitteena oli antaa asiaa koskeva hallituksen esitys eduskunnalle syksyn 2006 aikana, mikä ei kuitenkaan toteutunut muun muassa maaliskuussa 2007 pidettyjen eduskuntavaalien läheisyyden vuoksi.
80. Edellä mainitut hankkeet liittyvät samaan asiakokonaisuuteen, mutta ovat toisistaan riippumattomat. Hankkeita koskevat jatkotoimet ovat vielä avoinna ja tämänhetkinen laillinen

epävarmuus asian ympärillä voi aiheuttaa haitallisesti etnisten ryhmien välisiin suhteisiin alueella.

Selvitys nopeutetun turvapaikkamenettelyn oikeusturvatakeista

81. CERD -komitea ilmaisi huolensa uuden ulkomaalaislain sisältämän nopeutetun turvapaikkahakemusten käsittelymenettelyn oikeusturvatakeista.
82. Vähemmistövaltuutettu teki valtioneuvoston pyynnöstä vuonna 2005 selvityksen ko. menettelyn oikeusturvatakeista. Käsittelyn perustana oli kansainvälisissä sopimuksissa asetetut ihmisoikeudet sekä perustuslain oikeusturvaa ja hyvää hallintoa koskevat säännökset. Tutkimuksen perusteella voitiin havaita, että vaikka menettely pääsääntöisesti turvaa oikeusturvan, käytännössä on kuitenkin esiintynyt tulkintaongelmia. Viranomaisten toiminnan tulisi olla johdonmukaista ja yhdenvertaista turvapaikkamenettelyn aikana riippumatta hakijoiden alkuperästä ja asiointivalmiuksista.
83. Ongelmallisena valtuutettu piti mahdollisuutta jättää turvapaikkapuhuttelu kokonaan tekemättä tai siirtää puhuttelu muun kuin ulkomaalaisviraston suoritettavaksi. Myös turvapaikanhakijan mahdollisuuksia avustajan käyttämiseen ja oikeusavun saamiseen tulee kiinnittää entisestään huomiota, ettei hakijan oikeusturva vaarannu.
84. Muutoksenhaun osalta valtuutettu totesi, että hallinto-oikeudelle tulisi varmistaa mahdollisuus lausua asiassa ennen käännytyspäätöksen täytäntöönpanoa, mitä ei aina ole tapahtunut resurssien puutteellisuuden vuoksi. Valtuutettu katsoi, että tämä vaarantaa oikeusturvan ja muutoksenhakuoikeuden tehokkuuden. Ehdotuksessa sisäasiainministeriön strategiaksi maahanmuuttohallinnon ja ulkomaalaislainsäädännön kehittämiseksi esitetäänkin, että tulee arvioidaan, miten nopeutetussa menettelyssä tehdyn käännyttämispäätöksen täytäntöönpanoa koskevaa ulkomaalaislain säännöstä tulisi selventää tilanteen korjaamiseksi.

Rasistiset ja muukalaisvastaiset asenteet

85. CERD -komitea kiinnitti huomiota joidenkin väestöryhmien, erityisesti nuorten keskuudessa esiintyviin rasistisiin ja muukalaisvastaisiin asenteisiin. Komitea kehotti seuraamaan kehitystä, torjumaan kielteisiä asenteita, lisäämään tietoisuutta kulttuurisesta monimuotoisuudesta ja edistämään vähemmistöjen kotiutumista.
86. Opetusministeriö myöntää vuosittain avustuksia monikulttuurisuuden edistämiseen ja rasisminvastaiseen työhön. Avustuksia myönnettiin vuonna 2007 yhteensä 79 hankkeelle.
87. Kansalaisten asenteisiin liittyviä tutkimuksia ja selvityksiä on tehty useita niin viranomaisten kuin kansalaisjärjestöjenkin toimesta. Mm. vuonna 1999 tehdyille tutkimukselle eri viranomaisten asenteista tehtiin seurantatutkimus "Ethnic and Cultural Diversity and the State Authorities" vuonna 2006. Tutkimusta laajennettiin koskemaan maahanmuuttajia työtovereina eri viranomaisissa. Tutkimuksessa voitiin todeta, että yleisesti asenteet ovat viranomaisissa

parantuneet, mutta rasismia esiintyy edelleen. Vuonna 2007 valmistui sosiaaliantropologian alalla väitöskirja lasten ja nuorten kohtaamasta rasismista.⁹

88. Opettajankoulutuksessa kiinnitetään entistä enemmän huomiota kansainvälisyyskasvatukseen sekä vähemmistöjä koskevan tiedon lisäämiseen. Kaikessa opetuksessa painotetaan suvaitsevaisuutta ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Koulujen opetussuunnitelmat sisältävät mm. suunnitelmat kiusaamisen estämiseksi ja toimenpiteet kiusaamistapausten hoitamiseksi.
89. Vuonna 2006 valmistuneen, kuuden monikulttuurisen koulun koulukiusaamistapauksia tutkineen väitöskirjan¹⁰ mukaan koulukiusaaminen on keskimääräistä vakavampi ongelma monikulttuurisissa kouluissa ja usein jopa niin, että maahanmuuttajataustaisten oppilaiden integroituminen yhteiskuntaan vaikeutuu. Oppilaat eivät useimmiten kokeneet kiusaamisen johtuneen heidän etnisestä taustastaan, mutta lähes joka neljäs maahanmuuttajaoppilas pelkäsi joutuvansa kiusaamisen kohteeksi välitunnilla.
90. Vuonna 2007 otetaan 40 kokeilukoulussa käyttöön KiVa Koulu-ohjelma. Kyseessä on kiusaamisen vastainen interventio-ohjelma, joka tarjoaa työkaluja koulukiusaamisen vähentämiseen ja ennaltaehkäisemiseen. Ohjelma on suunnattu opettajille, oppilaille ja vanhemmille ja se sisältää toimenpiteitä kaikilla vuosiluokilla koulu-, luokka ja yksilötasolla. Ohjelma valmistuu syksyllä 2009 ja se vakiinnutetaan kaikkiin peruskouluihin vuosina 2009–2011. Jo aiemmin on käynnistynyt kansalaisjärjestöjen organisoima tukioppilas- ja kummioppilastoiminta.
91. Seis VI kampanjaa (Suomi Eteenpäin Ilman Syrjintää) toteuttavat yhdessä useat ministeriöt, neuvottelukunnat ja eri syrjinnän vaarassa olevia ryhmiä edustavat kattojärjestöt. Kampanjan puitteissa on järjestetty mm. asiantuntijaseminaareja sekä tuotettu yhdenvertaisuuden edistämiseen tarkoitettua materiaalia eri tahojen käyttöön.
92. ETNO on järjestänyt kaksi valtakunnallista etnisten suhteiden foorumia. Vuoden 2006 foorumin tavoitteena oli selkeyttää ja yhtenäistää hyviin etnisiin suhteisiin liittyviä tavoitteita ja sisältöjä. Vuoden 2007 foorumin tavoitteena oli arvioida kotoutumista erityisesti maahanmuuttajanuorten näkökulmasta tutkimalla sitä, kuinka viranomaisten, nuorisojärjestöjen ja muiden yhteisöjen toiminta ottaa heidät huomioon.

B. Ajankohtaisia kysymyksiä

Tilapäiset oleskeluluvat

93. Vuosina 2005-2006 turvapaikanhakijoille on myönnetty aiempaa enemmän tilapäisiä oleskelulupia eli niin sanottuja B-lupia. B-lupia on myönnetty erityisesti Irakista, Afganistanista ja Somaliasta tuleville turvapaikanhakijoille, joilla ei ole katsottu olevan oikeutta kansainväliseen suojeluun tai oleskelulupaan muullakaan perusteella. Tilapäinen lupa on kuitenkin myönnetty, koska palauttaminen ei ole sillä hetkellä teknisistä syistä johtuen ollut mahdollista. Vuonna 2006 lokakuun loppuun mennessä myönnettyistä 524 myönteisestä

⁹ Anna Rastas: Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi, Tampere University Press, 2007, <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-6964-0.pdf>

¹⁰ Arto Soilamo: "Maahanmuuttajaoppilaan osallisuus koulukiusaamisessa"

päätöksestä 269 oli tilapäisiä B-lupia, kun vuonna 2004 tilapäisiä lupia myönnettiin yhteensä 27.

94. B-lupa myönnetään yhdeksi tai kahdeksi vuodeksi. Tilapäisen oleskeluluvan saaneet eivät voi työskennellä ensimmäisen vuoden aikana ilman työntekijän oleskelulupaa, eivätkä he ole oikeutettuja saamaan kunnallisia terveystalvveluita tai opiskelupaikkaa. B-luvan saaneet sijoitetaan vastaanottokeskuksiin eikä heistä tule asuinkuntansa asukkaita. Heillä ei ole oikeutta perheenyhdistämiseen. Heitä varten ei tehdä kotoutumisohjelmaa eivätkä he pääse työllistymispalvelujen asiakkaiksi. Erityisesti maahanmuuttajanuoret ovat syrjäytymisvaarassa, sillä heillä ei odotusaikana ole aina ollut mahdollisuutta peruskoulun jälkeisiin opintoihin eikä työntekoon.
95. Valtiontalouden tarkastusvirasto otti vuoden 2007 alussa kantaa tilapäisen oleskeluluvan saaneiden asemaan. On ongelmallista, ettei hakijoita pyritä kotouttamaan suomalaiseen yhteiskuntaan kahden vuoden aikana. Viraston mielestä näiden ihmisten kotouttaminen Suomeen kannattaisi kansantaloudellisestikin, vaikka osa heistä ei jäisikään pysyvästi maahan.
96. Sisäasiainministeriössä valmistellaan parhaillaan ulkomaalaislain muutosta. B-lupien käyttöä pyritään rajoittamaan määrittelemällä selkeästi tilanteet, joissa maassa oleskelu on henkilökohtaisesti tilapäistä. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi myös säännös, jonka perusteella ulkomaalaiselle myönnettäisiin jatkuva oleskelulupa eli A-lupa silloin, kun maasta poistaminen ei käytännössä ole mahdollista kohtuullisessa ajassa kielteisen päätöksen jälkeen.

Alaikäiset turvapaikanhakijat

97. UVI on perustanut yksin tulevien turvapaikanhakijalasten hakemuksiin erikoistuneen lapsiyksikön, jonka henkilöstö on saanut koulutusta lasten kohtaamiseen ja puhuttelemiseen. Yksin tulleiden lasten puhuttelut aloitettiin UVI:ssa vuoden 2002 alussa. Tästä huolimatta hakemusten käsittely saattaa joissain tapauksissa venyä kohtuuttomaksi lapsen kannalta.
98. Ulkomaalaislain vuonna 2006 tehdyn eri viranomaisten tiedonsaantia koskevan lisäyksen tarkoituksena on lapsen edun toteutumisen edistäminen ja hänen asemansa kokonaisvaltaisempi huomioiminen turvapaikkamenettelyssä.
99. Kansalaisjärjestöt ovat kritisoineet lakimuutosta, sillä se tuo turvapaikanhakijalapsia hoitavalle henkilökunnalle velvollisuuden luovuttaa ulkomaalaisviranomaisille mahdollisesti saamiaan luottamuksellisia lapsen henkilöön ja perheenjäsenten olinpaikkaan liittyviä, kotouttamislaissa salassa pidettäväksi määrättyjä tietoja. Käytännön pelätään muuttavan lasten vastaanottoa.

Lapsen palauttaminen toiseen EU-maahan

100. Lapsiasioiden kanssa työskentelevät kansalaisjärjestöt ovat ilmaisseet huolestuneisuutensa ns. Dublin-asetuksen mukaisista palautuksista toisiin EU-maihin (ensimmäiseen kauttakulku- tai turvapaikkamaahan). Järjestöt ovat korostaneet, että alaikäisiä yksin tulleita ei tulisi palauttaa toiseen EU-maahan turvapaikkamenettelyyn, mikäli se johtaa epäinhimilliseen tilanteeseen lapsen kannalta.

Perheen yhdistäminen

101. Toukokuussa 2004 voimaan astunut ulkomaalaislaki korostaa perheen yhdistämisen mahdollisuutta muualle kuin Suomeen. Lapsiasioiden kanssa työskentelevät kansalaisjärjestöt arvioivat, että yhä harvempi lapsi saa Suomessa kansainvälistä suojelua ja oikeuden perheen yhdistämiseen. Pitkä ero vanhemmista ja perheestä vaikeuttaa myöhempää yhdessäeloa ja aiheuttaa lapselle psyykkisiä ongelmia. Lapsen oikeuksien komitean suosituksissa vuodelta 2005 Suomea kehoitetaan käsittelemään perheen yhdistämistä koskevat hakemukset kiireellisinä.

Perusoikeudet ja valtion turvallisuus

102. Kansallisessa lainsäädännössä ei määritellä, minkälaisissa tapauksissa henkilön perusoikeuksia tulee arvioida suhteessa valtion turvallisuuteen. Vähemmistövaltuutettu otti vuonna 2004 kantaa tapauksiin, joissa oleskelulupahakemukseen annetun kielteisen päätöksen perusteluna mainittiin Suojelupoliisin henkilöstä antama lausunto, jonka sisällöstä ei kuitenkaan annettu tietoa asianosaiselle henkilölle valtion turvallisuussyihin vedoten.

103. Korkein hallinto-oikeus antoi heinäkuussa 2007 ratkaisunsa useissa tätä koskevissa valitusasioissa. Tuomioistuimien totesi, että hallinto-oikeuksien on pyydettävä suojelupoliisilta perustelut lausunnoille, joissa arvioidaan Suomeen pyrkivien ihmisten vaarallisuutta. Tuomioistuimen tulee arvioida ratkaisun oikeellisuus, mutta tietoja ei tarvitse kertoa asianosaisille. Tämä on yhteneväinen lokakuussa 2007 voimaan tulevan lakimuutoksenkin kanssa. Lakia oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa edellyttää muutoksen jälkeen, että tuomioistuimen tulee harkita tiedon ilmaisemisesta syntyvän mahdollisen haitan laatua suhteessa asianosaisen oikeuteen oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Romanien asema yhteiskunnassa

104. Romaniasiain Neuvottelukunta käynnisti keväällä 2006 prosessin romanien kansallisen kattojärjestön perustamiseksi. Erilaiset romaniohjelmat ja -projektit ovat viime aikoina lisänneet selvästi romanien paikallistason järjestäytymistä. Keväällä 2007 Suomeen onkin perustettu Fintiko Romano Forum, jonka jäsenjärjestöinä on tällä hetkellä 13 romanijärjestöä.

105. Vähemmistövaltuutettu on toistuvasti esittänyt, että romanien kokonaisvaltainen tilanne yhteiskunnassa tulisi ottaa selvitetäväksi. Romanit kohtaavat syrjintää useilla yhteiskunnan osa-alueilla. Näihin ongelmiin tulisi vastata kokonaisvaltaisella ohjelmalla, jossa hallitus sitoutuisi romanien tilannetta parantaviin toimenpiteisiin. Tällaista ohjelmaa ei toistaiseksi ole laadittu.

C. Tutkimukset, selvitykset ja projektit

Euroopan yhdenvertaisten mahdollisuuksien teemavuosi 2007¹¹

¹¹ <http://equality2007.europa.eu>

106. Vuonna 2007 vietetään Euroopan unionissa yhdenvertaisten mahdollisuuksien teemavuotta. Tavoitteena on lisätä tietoisuutta vähemmistöjen ja vammaisten ihmisten oikeuksista, vahvistaa syrjinnän vaarassa olevien ihmisten ja ryhmien edustusta, lisätä ihmisten ja väestöryhmien keskinäistä arvostusta ja lisätä yhteenkuuluvuutta poistamalla stereotyyppisiä käsityksiä, ennakkoluuloja ja väkivaltaa.
107. Vuoden painopistealueiksi on kansallisesti valittu näkyvyys, taide, urheilu ja työelämä. Lisäksi valmistellaan konsultaatioprosessin kautta kirja toteutumattomista oikeuksista (The Unfulfilled Rights) ja julkaistaan ensimmäinen moniperusteinen syrjinnän seurantaraportti. Lisätietoja teemavuodesta saa osoitteesta www.equality.fi (sivusto ”Teemavuosi”).

Eurooppalainen käsikirja syrjinnän seurannasta

108. Euroopan unionin syrjinnän vastaisen toimintaohjelman ja Suomen työministeriön yhteisrahoituksella julkaistiin vuoden 2007 alkupuoliskolla eurooppalainen käsikirja syrjinnän seurannasta (European Handbook on Equality Data). Käsikirja syntyi osittain CERD-komitean aloitteesta ja siinä huomioidaan komitean tulkintakäytäntöä. Käsikirja sisältää ehdotuksia ja hyviä käytäntöjä eriperusteisen syrjinnän seurannaksi. Käsikirja valmisteltiin MERA-projektissa (Making Equality a Reality with Adequate Data) ja projektin työhön osallistui asiantuntijoita EU-jäsenmaista, Euroopan komissiosta ja Euroopan neuvoston rasismiin vastaisesta komissiosta (ECRI).

Rasismiin ja etniseen syrjinnän kansallinen seurantajärjestelmä

109. Osana MERA-hanketta otettiin vuonna 2007 käyttöön kansallinen syrjinnän kokonaisvaltainen seurantajärjestelmä yhteistyössä eri ministeriöiden, syrjintävaltuutetun, tietosuoja- ja valtuutetun, tutkijoiden ja syrjinnän kohderyhmiä edustavien kansalaisjärjestöjen kanssa. Ajankohtaista seurantatietoa kerätään säännöllisesti www-sivulle, laaditaan vuosittain raportti syrjinnän tilasta ja kerran hallituskaudella hallitustasolla esiteltävä kokonaisvaltainen arviointiraportti.

Yhdenvertaisuussuunnitelmat

110. Työministeriö antoi vuonna 2004 ensimmäiset yleiset suositukset yhdenvertaisuussuunnitelman sisällöiksi. Suositukset uudistettiin alkuvuodesta 2007. Viranomaisen tulee laatia yhdenvertaisuussuunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän estämiseksi. Suunnitelman tulee kattaa sekä viranomaisen ulospäin suuntautuva toiminta että viranomaisen rooli työnantajana.
111. Suosituksissa on esimerkkejä ja malleja erityyppisistä suunnitelmista ja niiden hyödyistä. Suunnittelun tueksi on valmistettu kirjallista materiaalia ja perustettu yhdenvertaisuusportaaliin¹² osio suunnittelua varten. Kansallinen syrjinnän vastainen kampanja ”Seis”¹³ ja eri viranomaistahot ovat järjestäneet laajalti suunnittelua tukevaa koulutusta ja tiedotusta.

¹² www.equality.fi

¹³ www.seis.fi

112. Alkuvuodesta 2006 tehdyn selvityksen mukaan 22 % kunnista (51 kuntaa 227:stä) oli laatinut suunnitelman ja 21 %:lla (48 kuntaa 227:stä) se oli työn alla. Myös useilla viranomaisilla on suunnitelmat jo olemassa. Useissa kunnissa yhdenvertaisuussuunnitelma on osa monikulttuurisuusohjelmaa, maahanmuuttajien kotouttamisohjelmaa tai tasa-arvosuunnitelmia. Vähemmistövaltuutettu katsoo, että suunnitelmat eivät useinkaan ole johtaneet käytännön toimiin, ja että suunnitelmiin tulisi sisällyttää myös neuvonnan järjestäminen syrjäntäkysymyksissä, koska nykyisellään neuvontaa ei ole riittävästi saatavilla.

Ulkomaalaislain soveltamisen seuranta

113. Käsitellessään ulkomaalaislain uudistusta eduskunta edellytti, että ulkomaalaislain toimivuutta ja soveltamista seurataan tarkkaan ja että tarvittaessa nopeasti annetaan eduskunnalle tarvittavat muutosehdotukset. Erityisesti huomiota tuli kiinnittää lapsen asemaan ja etuun liittyviin kysymyksiin, ulkomaalaisten opiskelijoiden asemaan ja ulkomaalaisasioiden käsittelyn nopeuttamiseen kokonaisuudessaan.

114. Ulkomaalaislakia on sen voimaantulon jälkeen muutettu ja päivitetty useaan otteeseen ilmenneiden puutteellisuuksien takia. Vuonna 2006 hyväksytty maahanmuuttopoliittinen ohjelma samoin kuin 2007–2011 hallitusohjelma sisältävät useita maahanmuuttosektorilla toteutettavia ulkomaalaislakia koskevia aloitteita.

Ulkomaalaisten opiskelijoiden aseman selvittämishanke

115. Sisäasiainministeriö asetti helmikuussa 2007 hankkeen selvittämään Suomessa oleskelevien ulkomaalaisten opiskelijoiden asemaa ja sitä, tarvitaanko muita kuin jo uuteen ulkomaalaislakiin kirjattuja uudistuksia helpottamaan opintojensa jälkeen Suomeen jäävien opiskelijoiden mahdollisuuksia päästä työelämään. Lisäksi selvitetään tarvetta lieventää tai mahdollisesti kokonaan poistaa EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden opintojen aikaista työnteko-oikeutta koskevat rajoitukset.

116. Helmikuussa 2006 voimaan tulleessa laissa ulkomaalaislain muuttamisesta säädetään tutkinnon suorittamisen jälkeen myönnettävästä uudesta tilapäisestä oleskeluluvasta työnhakua varten. Lupa myönnetään yhden kerran kuudeksi kuukaudeksi edellisen oleskeluluvan päättymisestä. Lisäksi lainmuutoksen seurauksena Suomessa tutkinnon suorittaneella ulkomaalaisella on oikeus tehdä ansiotyötä ilman ns. saatavuusharkintaa. Myös ulkomaalaisella, jonka oleskelulupa on myönnetty opiskelua varten, on oikeus tehdä työtä 25 tuntia viikossa.

3 ARTIKLA

Segregaatio koulussa

117. Vuonna 2004 Syrjäntälautakunta kielsi, vähemmistövaltuutetun hakemuksesta, helsinkiläistä peruskoulua muodostamasta yksinomaan maahanmuuttajaoppilaista muodostuvia luokkia. Luokkajakoon oli koulun mukaan päädytty suomen kielen opetukseen liittyvistä pedagogisista syistä.

118. Luokkajako oli syrjintälautakunnan mukaan lainvastainen, mm. siksi, että se johti *de facto* segregaatioon.¹⁴ Hallinto-oikeuden kesällä 2007 antaman päätöksen mukaan kyseessä oli erilliskohtelu ja siten myös kielletty syrjintä mm. perustuslain ja yhdenvertaisuuslain nojalla.

4 ARTIKLA

A. Aiemmat suositukset

Rasistinen, syrjivä ja muukalaisvastainen aineisto internetissä

119. CERD-komitea esitti huolestuneisuutensa **rasistisen, syrjivän ja muukalaisvastaisen aineiston levittämisestä internetin välityksellä** ja suosittelee ryhdyttävän toimenpiteisiin rasistisen propagandan leviämisen estämiseksi.
120. Internetissä ilmenevä rasismi ja muukalaisvastaisen aineiston levittäminen ovat edelleen ongelmia. Keinoina laittoman ja haitallisen sisällön torjunnassa ovat tiukka lainsäädäntö, tehokas valvonta sekä aktiivinen kansainvälinen yhteistyö. Onnistunut valvonta vaatii viestiä päättäjiltä rikoksen vakavuudesta sekä oma-aloitteista toimintaa poliisilta. Käytössä olevat keinot tulisi hyödyntää tehokkaammin ja uusia keinoja, kuten pakollisia keskustelupalstan valvojia tai aineiston etukäteisluontaa, tulisi kehittää. Uudet menettelytavat puuttua internetissä olevaan lapsipornografiaan ovat osoittaneet, että rikolliseen materiaaliin internetissä voidaan tarvittaessa puuttua menestyksekkäästi.
121. Sinänsä laillisten, mutta haitallisten sisältöjen torjunta vaatii viranomaisten ja alan toimijoiden välistä yhteistyötä sekä toimialan itsesääntelyä. Mm. vähemmistövaltuutettu, poliisi sekä kansalaisyhteiskunta ovat työskennelleet yhteistyössä internetin palveluntuottajien (Internet Service Providers) kanssa lisätäkseen näiden aktiivisuutta hallinnoimillaan verkkosivuilla.
122. Internetissä julkaistavan rasistisen materiaalin yhteydessä syyllisten henkilöllisyyttä on yleensä vaikeaa selvittää ja myös materiaalin poistaminen on usein vaikeaa. Portaalin ja keskustelupalstan ylläpitäjät voivat joutua joissakin tapauksissa vastuuseen rikosentekijänä tai osallisena, jos he toistuvasti laiminlyövät poistaa yleisön saatavilta viestin, joka on sisällöltään selvästi lainvastainen. Johtamis- ja valvontavelvollisuuden laiminlyönyt vastaava toimittaja voidaan tietyin edellytyksin tuomita sananvapauslain 13 §:n mukaisesta päätoimittajarikkomuksesta sakkoon.
123. Sananvapauslainsäädännön vuonna 2004 voimaan tullut uudistus oikeuttaa verkkoviestin tunnistamistietojen luovuttamisen viranomaisille, jos viestin toimittaminen yleisön saataville on todennäköisesti lainvastaista (17 §), ja verkkoviestin jakelun keskeyttämisen tuomioistuimen, tutkinnanjohtajan, syyttäjän tai asianomistajan hakemuksesta, jos viestin pitäminen yleisön saatavilla on ilmeisesti lainvastaista (18 §). Jos tuomioistuin antaessaan ratkaisunsa syyteasiassa katsoo, että sivuston sisältö on täyttänyt rikoksen tunnusmerkistön, voi se määrätä, että sivusto on poistettava yleisön saatavilta (22 §)

¹⁴ http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/02_organisaatio/05_muut/syrjintalautakunta/syrj2732_06.pdf

124. Sananvapauslain edellä mainitut säännökset soveltuvat kuitenkin vain Suomessa harjoitettuun julkaisu-toimintaan. Jos lainvastaista aineistoa levitetään palvelimelta, joka sijaitsee ulkomailla, edellyttää esimerkiksi tunnistamistietojen saaminen, että ao. ulkomaan viranomaiset antavat tarvittavaa oikeusapua. Sama koskee verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräyksen ja sivuston poistamista koskevan määräyksen täytäntöönpanoa.
125. Käytännössä rasistista aineistoa levitetään hyvin yleisesti USA:ssa sijaitsevien palvelinten kautta. USA kieltäytyy pääsääntöisesti näissä tapauksissa pyydetyn oikeusavun antamisesta vedoten omaan sananvapauslainsäädäntöönsä. Tämä rajoittaa varsin tuntuvasti Suomen viranomaisten mahdollisuuksia puuttua tehokkaasti internetissä julkaistavan rasistisen materiaalin levittämiseen.

Oikeuskäytäntöä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan

126. Rikoslain 11 luvun 8 §:n mukaisia rikosjuttuja (kiihottamista kansanryhmää vastaan) käsitellään melko harvoin tuomioistuimissa. Vähemmistövaltuutettu teki vuonna 2006 tähän liittyviä tutkintapyyntöjä koskien noin neljäkymmentä internetsivustoa/blogia. Vuoden 2006 lopussa tällaisia tapauksia oli valtakunnansyyttäjän-virastossa vireillä 15. Vuonna 2005 tapauksia oli yhdeksän. Määrä on lisääntynyt vuosittain.
127. Aikavälillä 1.1.2002–30.9.2006 tuomioistuimissa annettiin vain kaksi tuomiota kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, joista ensimmäisessä syytteet hylättiin ja toisessa syytetty tuomittiin yhteensä 300 euron sakkorangaistukseen (Helsingin hovioikeus). Tuomion perusteluissa todetaan, että julkaistun tekstin juutalaisvastaisuus, jolla on pyritty saamaan lukijoissa aikaan samanlainen halveksunta juutalaisia kohtaan kuin syytetyllä itsellään on, on loukkaamistarkoituksessa tapahtunut uskonnon häpäiseminen ja on sen vuoksi tahallinen niin kiihottamisena kansanryhmää vastaan kuin myös uskonrauhan rikkomisena. Se, että vastaaja itse piti väitteitään totuudenmukaisina ei poistanut tahallisuutta.

B. Muita toimenpiteitä

Lainsäädännön soveltaminen

128. Kansallinen lainsäädäntö koskien rasistista, syrjivää ja muukalaisvastaista aineistoa on kattava. Ongelmat johtuvatkin yleisimmin lakien tulkinnan tiukkuudesta, käytännön soveltamisvaikeudesta sekä oikeuskäytännön puutteesta.

Yksityishenkilön harjoittama rasistinen häirintä

129. Yksityishenkilön harjoittama rasistinen häirintä on vakava ongelma, johon on lähes mahdotonta puuttua. Esimerkiksi naapurin harjoittamaan jatkuvaan rasistiseen häirintään ei voida puuttua, ellei yksittäinen teko täyttää jonkun rikoksen tunnusmerkistön. Vähemmistövaltuutettu katsookin, että tulisi harkita yksityishenkilöitä koskevaa ja yksityishenkilön häirintää kieltävää lakia (vertaa Iso-Britannian *Harassment Act*). Yhdenvertaisuuslaki soveltuu vain rajoitetusti yksityishenkilöiden välisiin suhteisiin.

C. Lainsäädäntö

130. Kansallisista lainsäädäntöuudistuksista on kerrottu ylempänä, osassa I, kohdassa kansallinen lainsäädäntö.
131. Ohessa liitteenä seuraavat lakitekstit, jotka liittyvät CERD-sopimuksen 4 artiklan a) ja b)-kohtien soveltamiseen:

Rikoslaki

- RL 6 luku 5 § 1 mom. 4 kohta (rangaistuksen koventamisperusta)
- RL 11 luku 8 § (kiihottaminen kansanryhmää vastaan)
- RL 11 luku 9 § (syrjintä)
- RL 17 luku 1a § (järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen)
- RL 17 luku 10 § (uskonrauhan rikkominen)
- RL 24 luku 9 § (kunnianloukkaus) ja 10 § (törkeä kunnianloukkaus)
- RL 25 luku 7 § (laiton uhkaus)
- RL 47 luku 3 § (työsyryntä)
- RL 47 luku 3a § (kiskonnantapainen työsyryntä)

Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003)

- 12 § (rikoksentehtäjän ja osallisen vastuu)
- 13 § (päätoimittajarikkomus)
- 5 luku (pakkokeinot)

5 ARTIKLA

A. Oikeus yhdenvertaiseen kohteluun tuomioistuimissa ja muussa oikeudenkäytössä:

Yhdenvertainen kohtelu oikeudenkäytössä

132. Suomen perustuslain (1999) mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä (6 §) ja nauttivat oikeusturvaa (21 §), johon sisältyy oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaate. Lisäksi turvataan yksilön oikeus käyttää omaa äidinkieltään asioidessaan viranomaisessa muun muassa takaamalla käännös- ja tulkkaukspalvelut henkilöille, jotka eivät osaa suomen tai ruotsia. Myös oikeusapua annetaan jokaiselle tarvittavat edellytykset täyttävälle riippumatta kansallisuudesta tai muusta erottavasta tekijästä.

B. Oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja valtion antamaan suojaan väkivaltaa tai ruumiillista loukkausta vastaan:

Rasistiset tai muukalaisvihaan perustuvat rikokset poliisitilastoissa

133. Poliisiammattikorkeakoulu julkaisee vuosittain tilastokirjan poliisin tietoon tulleesta rasistisesta rikollisuudesta Suomessa. Tekojen kirjaamisessa ja rasismi-koodin käytössä on yksilöllisiä ja alueellisia eroavaisuuksia. Suuri osa rasistisista rikoksista ei tule lainkaan poliisin tietoon, joten tilastot eivät täysin vastaa todellisuutta.

134. Rikosilmoitukset kirjataan valtakunnalliseen sähköiseen tietojärjestelmään. Vuonna 2005 järjestelmään kirjattiin 669 ja vuonna 2006 yhteensä 748 rasistisia piirteitä sisältänyttä rikosta (ks. taulukko 1). Näistä noin puolet oli poliisi merkinnyt rasismi-koodilla, loput löytyivät selvittämällä aineistoa tarkemmin. Rasistisiksi rikoksiksi määriteltiin tutkimuksessa ne tapaukset, joissa henkilö joutui rikoksen uhriksi, koska hän poikkesi rikoksen tekijästä ihonvärin, rodun tai etnisen alkuperän osalta.
135. Rasistisia rikoksia koskevien rikosilmoitusten määrä on jonkin verran kasvanut. Yleisin rasistinen rikos oli pahoinpitely, jonka osuus kaikista väitetyistä rasistisista rikoksista oli noin 40 %. Tavallisesti rasistinen rikos tapahtui tiellä, puistossa tai torilla ja pimeään aikaan. Valtaosa (yli 70 %) rasistisista rikoksista kohdistui ulkomaalaisiin tai ulkomaalaistaustaisiin henkilöihin. Noin 5 % rikoksista uhrina oli romani. Lähes puolet rasististen rikosten uhreista oli Suomen kansalaisia. Suurin osa (73 %) rasististen rikosten uhreista oli miehiä. Iältään uhrin olivat nuorehkoja; lähes 90 % tapauksista uhrin olivat 15–44-vuotiaita.
136. Myös rasistisista rikoksista epäillyistä suurin osa (yli 85 %) oli miehiä. Lähes 40 % epäillyistä oli iältään 15–24-vuotiaita ja pääosin suomalaisia. Joka viides rikos oli uhrille tuntemattoman henkilön tekemä. Puolet rasistisista rikoksista tapahtui Etelä-Suomen läänissä, missä suuri osa Suomen ulkomaalaisesta väestöstä asuu.
137. Tyypillisin rasistinen rikos vuonna 2005 oli nuorten miesten öiseen aikaan kadulla tekemä pahoinpitely, jossa oli useita asianosaisia sekä tekijä/t ja uhri/t toisilleen tuntemattomia. Muita tyypillisiä rasistisia rikoksia olivat naapureiden väliset kunnianloukkaukset ja laittomat uhkaukset sekä ulkomaalaistaustaisten henkilöiden omistamiin ravintoloihin kohdistuneet vahingonteot.

Syyttäjälaitoksen toiminta

138. Syyttäjien tilastoista ei ole saatavissa aukotonta tietoa siitä, kuinka monessa jutussa poliisi on esitutkinnassa löytänyt rasistisen motiivin ja kuinka monessa syyttäjä on syyteharkinnassaan päättänyt siihen, ettei sanottua motiivina ole, tai että näyttö ei ole riittävä.
139. Käsite "rasistinen rikos" ei ole lakiin perustuva määritelmä. Rikoslain 11 luvun 8 §: n ja 9 §:n tarkoittamat rikokset, kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja syrjintä, ovat rasistisia rikoksia ja muiden rikosnimikkeiden osalta, jos teossa on ollut rasistinen motiivi, voi tulla sovellettavaksi, rikoslain 6 luvun 5 §:n 4 -kohdassa tarkoitettu koventamisperuste. Näiden lainkohtien avulla tuomioistuimen TLP -järjestelmästä on saatavissa tiedot siitä, kuinka monessa tapauksessa säännöksiä on sovellettu. Esimerkiksi vuonna 2005 poliisille tehtiin 669 ilmoitusta rasistisista rikoksista. Tuomioistuimet käsitelivät 17 tapausta ja tuomittuja henkilöitä oli 25. Näistä 12 henkilöä tuomittiin syrjinnästä ja 13 henkilön rangaistusta kovennettiin rasistisen motiivin perusteella¹⁵.

¹⁵ Tilastokeskus

Tuomioistuinlaitoksen toiminta

140. Kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, samoin kuin muista rasistiseksi luokiteltavista rikoksista, on varsin vähän tuomioita. Vuosina 2000–2005 kiihottamisesta kansanryhmää vastaan tuomittiin kuusi henkilöä. Heistä viidelle tuomittiin sakkoa ja yksi jätettiin rangaistukseen tuomitsematta. Tapausten määrä on jatkuvasti lisääntynyt.

Vankilat

141. Vankiloissa pyritään puuttumaan rasistisiin ilmiöihin tehokkaasti. Jokaisen vankilan tulee pyrkiä tunnistamaan ne vähemmistöihin kuuluvien vankien kohtelua koskevat tavat, jotka poikkeavat valtaväestöön kuuluvien kohtelusta. Lähtökohtana on tasa-arvoinen kohtelu ja eri ryhmien mahdollisuus osallistua toimintoihin. Esimerkiksi eri uskontokunnille suunnattuja tilaisuuksia pyritään järjestämään tarvittaessa, samoin suomen kielen opetusta. Myös kielitaitoisen henkilökunnan palkkaukseen ja tulkkipalveluihin on pyritty panostamaan. Vankeinhoitolaitoksen vuonna 2006 valmistuneen yhdenvertaisuussuunnitelman johdosta vankiloihin on nimetty vähemmistöyhdyshenkilöitä, joilla on eri vähemmistöihin kuuluvien vankien tuntemusta.

142. Ulkomaalaisia vankeja on Suomen vankiloissa noin 300. Ulkomaalaisten vankien kohtelu vaihtelee vankiloittain riippuen vankilan koosta, vankirakenteesta ja maantieteellisestä sijainnista. Käytännössä ihon väri on monesti ratkaiseva tekijä sen suhteen, miten vankeja voidaan osastoille sijoittaa.

143. Romanivankien määrän arvioidaan vankiloille tehdyn kyselyn perusteella olevan noin 170–180. Suurissa vankiloissa romanit usein muilta vangeilta tulevan uhkailun ja väkivallan vuoksi hakeutuvat suljetulle osastolle mm. oman turvallisuutensa takaamiseksi. Eristyksissä olevilla vangeilla on mahdollisuus viettää aikaa sellin ulkopuolella vain ruokaillessa ja päivittäisen ulkoilun ajan eikä mahdollisuutta opiskeluun, työntekoon tai muuhun virikkeelliseen toimintaan ole. Käytäntö on erityisen rankka nuorille romanivangeille ja vaikeuttaa vankilan jälkeistä elämää huomattavasti.

144. Rikosseuraamusviraston romanivankien asemaa käsittelevä raportti julkaistiin 2003. Raportissa esitetyjä toimenpidesuosituksia ei toistaiseksi ole pantu toimeen ja mm. vankilahenkilökunnan vähäisyys on heikentänyt tilannetta entisestään. Vankilan sisäisen asuttamisen oletetaan jossain vankiloissa johtuvan syrjinnästä syntyperän perusteella ja vankilahenkilökunnalla todettiin olevan riittämättömästi tietoa romanikulttuurista. Romanivangeilla on edelleen erityisongelmia asuttamisen, työllistymisen, koulutustarpeen, päihdekuntoutuksen ja vapautumistilanteen selvittelyn suhteen. Yhdyskuntapalvelun suorittaminen on osoittautunut erityisen vaikeaksi palveluspaikkojen ennakkoluulojen vuoksi.

C. ja D. Kansalaisoikeudet ja poliittiset oikeudet:

Ääni- ja vaalioikeus

145. Suomessa yleinen ja yhtäläinen äänioikeus säädettiin vuonna 1906 yhtäaikaan miehille ja naisille. Valtiollisissa vaaleissa äänioikeutettuja ja vaalikelpoisia ovat 18 vuotta täyttäneet

Suomen kansalaiset. Vaalioikeus edellyttää täysivaltaisuutta. Vuoden 2007 eduskuntavaaleissa äänioikeus oli noin 4.1 miljoonalla henkilöllä. Ehdokkaina oli vuonna 2007 useita maahanmuuttajataustaisia henkilöitä. He eivät tulleet vaaleissa valituksi.

146. Kunnallisvaaleissa ja kunnallisissa kansanäänestyksissä ovat äänioikeutettuja ne 18-vuotiaat henkilöt, joilla on kotikunta Suomessa. Suomen kansalaisten lisäksi äänioikeutettuja ovat EU:n jäsenvaltioiden sekä Islannin ja Norjan kansalaiset. Myös muut ulkomaalaiset ovat äänioikeutettuja, jos he ovat asuneet vakinaisesti Suomessa yli kaksi vuotta. Useissa kunnissa on maahanmuuttajataustaisia kunnallispoliitikkoja. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden äänestysprosentti on melko alhainen, esimerkiksi Helsingissä vuoden 2004 kunnallisvaaleissa vain noin 10 %. Tämä johtuu osittain maahanmuuttajien puutteellisesta kielitaidosta sekä tietämättömyydestä poliittisesta järjestelmästä.

Saamelaiskäräjät

147. Saamelaiskäräjien vaaleissa äänioikeutettuja ovat saamelaiset, jotka on merkitty saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. Äänioikeutetut saamelaiset ovat myös vaalikelpoisia ja ovat voivat asettua vaaleissa ehdokkaiksi.

148. Vuoden 2007 vaaleja varten vaalilautakunta merkitsee vaaliluetteloon ne saamelaiset, jotka olivat äänioikeutettuja vuoden 2003 vaaleissa. Edellisissä vaaleissa vaaliluetteloon merkittyjen henkilöiden lapset, jotka ovat tulleet äänioikeusikänsä viimeistään 1.10.2007 merkitään vaaliluetteloon sen jälkeen, kun he ovat ilmoittaneet pitävänsä itseään saamelaisena. Vaaliluetteloon merkitään myös ne henkilöt, jotka itse kirjallisesti hakeutuvat vaaliluetteloon ja jotka vaalilautakunta toteaa äänioikeutetuiksi saamelaisiksi. Vaaliluetteloon voi hakeutua saamelaiskäräjälain 3 §:n 1 momentin 1, 2 ja 3 ja 21 §:n perusteella (isän tai äidin oikeuden perusteella, lappalaisen jälkeläisenä ja saamelaisena, joka ulkomaan kansalaisena asuu Suomessa).

Oikeus kansalaisuuteen

149. Kansalaisuuslain uudistuksesta vuonna 2003 on kerrottu ylempänä, osassa I, kohdassa kansallinen lainsäädäntö. Uudistuksessa lakiin lisättiin mm. säännös, jonka seurauksena suomalaisen vanhemman lapsi ei voi koskaan jäädä kansalaisuudettomaksi.

E. Taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet

Oikeus työhön

Yleistä Suomen työllisyystilanteesta

150. **Työllisiä** oli toukokuussa 2007 tilastokeskuksen mukaan 2 499 000, mikä oli 60 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Yksityisellä sektorilla työllisyys lisääntyi, kun taas julkisella sektorilla työllisyys pysyi aiemmalla tasolla.

151. **Työllisyysaste** eli työllisten osuus 15–64-vuotiaista oli toukokuussa 1,5 % suurempi kuin vuotta aiemmin. Miesten osalta työllisyys oli 72,0 % ja naisten osalta 68,3 %.

152. **Työttömyysaste** oli 8,5 % toukokuussa, 1,6 % pienempi kuin vuotta aiemmin. Työttömyysaste vaihteli maan eri osissa 6,3 ja 13,8 välillä.
153. Suomessa asui vuoden 2006 lopussa vakinaisesti noin 122 000 ulkomaan kansalaista, mikä on 2,3 % väestöstä. Heistä työvoimaan kuului arviolta 55 000 henkilöä (45 %). Maahanmuuttajien työttömyys on vähentynyt hitaasti viime vuosina. Maahanmuuttajien työttömyysaste oli syksyllä 2006 n. 26 %, maahanmuuttajanaisten osalta 29 %.

Syrjintä työelämässä

154. Työsopimuslaki (55/2001)¹⁶ edellyttää työntekijöiden tasapuolista kohtelua ja kieltää syrjinnän. Työsopimuslain 2 luvun 2 §:n (Työnantajan velvollisuudet) 1 momenttia täsmennettiin vuonna 2004. Työnantaja ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa työntekijöitä eri asemaan iän, terveydentilan, vammaisuuden, kansallisen tai etnisen alkuperän, kansalaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen, kielen, uskonnon, mielipiteen, vakaumuksen, perhesuhteiden, ammattiyhdistystoiminnan, poliittisen toiminnan tai muun näihin verrattavan seikan vuoksi. Sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (608/1986). Siitä, mitä syrjinnän käsitteellä tarkoitetaan, vastatoimien kiellosta ja todistustaakasta syrjintäasiaa käsiteltäessä säädetään yhdenvertaisuuslaissa (21/2004).
155. Vaikka lainsäädäntö yksiselitteisesti kieltää etnisen syrjinnän, syrjintää esiintyy työelämässä edelleen. Syrjinnän määrää on selvitetty muun muassa kyselytutkimuksin, joista viimeisin on vuodelta 2002¹⁷. Tutkimuksen mukaan joka toinen haastatelluista maahanmuuttajista ilmoitti tulleen syrjityksi työtä hakiessaan etnisen taustansa vuoksi.

Romanien työllistyminen

156. Yleissopimuksen 5 artiklan osalta CERD-komitea on ollut huolissaan **vaikeuksista, joita romanit ovat kohdanneet** työllisyyden, asumisen ja koulutuksen osalta, sekä ilmoitetuista tapauksista, joissa romanit ovat kohdanneet syrjintää jokapäiväisessä elämässä muun muassa siten, että heiltä on evätty pääsy julkisiin paikkoihin, ravintoloihin tai baareihin.
157. Komitea kiinnitti huomiota yleissuositukseen XXVII, joka koskee romanien syrjintää, ja suositteli, että sopimusvaltio ryhtyy kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin suvaitsevaisuuden edistämiseksi ja ennakkoluulojen ja negatiivisten stereotyyppien hävittämiseksi, tavoitteenaan välttää kaikenlaista syrjintää romaniyhteisön jäseniä kohtaan.
158. Suomessa on noin 10 000 romania, joista arviolta puolet on työikäisiä. Työministeriön vähemmistövaltuutetun aloitteesta vuonna 2003 tekemässä työllisyyspalveluselvityksessä romanien työttömyysasteeksi arvioitiin n. 20 %. Myös romaninuorten työttömyysaste oli huolestuttavan korkea. Tähän vaikutti osaltaan mm se, että monilta puuttui peruskoulun päästötodistus.

¹⁶ <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2001/en20010055>

¹⁷ Inga Jasinskaja-Lahti et al, *Rasismi ja syrjintä Suomessa* (Helsinki: Gaudeamus, 2002)

159. Valtaväestön ennakkoluuloinen suhtautuminen romanien työntekoon ja yleinen näkemys heistä työtä välttelevinä on juurtunut ajatteluun. Työnantajien kielteiset asenteet ovat merkittävä este romanien työllistymiselle. Romaniasiaan neuvottelukunnan tietoon on tullut useita tapauksia, joissa työhönoton kaikissa vaiheissa esiintyy syrjintää. Erityisesti perinteistä pukua käyttävät naiset kohtaavat ennakkoluuloja työhönottotilanteessa ja pukua myös saatetaan käyttää syynä siihen, että henkilöä ei voida työllistää.
160. Työharjoittelu- ja tukityöllistymispaikkojen löytyminen on romaneille ongelmallista ennakkoluulojen vuoksi. Harjoittelun puuttuminen heikentää työllistymismahdollisuuksia. Työllistyneet romanit eivät koe kuitenkaan tulleen kohdelluksi eriarvoisesti työntekijöinä ja työnantajat ovat yleisesti tyytyväisiä romanitautaisiin työntekijöihin.
161. Työministeriö on pyrkinyt edistämään romanien työllistymistä mm. kehottamalla työvoimatoimistoja nimittämään paikallistoimistoihin romaniasioiden yhdyshenkilöitä ja antamaan henkilöstölle koulutusta romanikulttuurista sekä etnisestä tasa-arvosta. Työvoimahallinnon edustajia on nimitetty alueellisiin romaniasiaan neuvottelukuntiin ja toimistoja on kehoitettu yhdessä romanien kanssa etsimään keinoja erityisesti nuorten romanien työllistymisen edistämiseen ja räätälöidyn koulutuksen järjestämiseen. Eri puolilla Suomea on lisäksi useina vuosina toteutettu mm. Euroopan sosiaalirahaston tukemia romanien työllistymistä tukevia hankkeita

Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työllistyminen Suomessa

162. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työllistymisessä Suomessa on edelleen ongelmia. Joissain tapauksissa ongelmat johtuvat työnhakijoiden puutteellisesta suomen tai ruotsin kielitaidosta tai koulutuksesta, useimmiten syynä on kuitenkin työnantajien kielteinen suhtautuminen alkuperältään ei-suomalaisiin työnhakijoihin. ECRI on kiinnittänyt tähän huomiota vuonna 2007 antamassaan Suomea koskevassa raportissa.
163. Vähemmistövaltuutettu on useassa tapauksessa kiinnittänyt huomiota tapauksiin, joissa kielitaito- tai kansalaisuusvaatimus on ollut tarpeettomasti työnsaannin esteenä. Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma sisältää keinoja maahanmuuttajien työllisyyden parantamiseksi, mukaan lukien ulkomailla suoritettujen opintojen täysimääräinen hyväksi lukeminen haettaessa työtä Suomessa.
164. Mm. Euroopan sosiaalirahaston rahoituksella on toteutettu vuosien 2000 – 2006 aikana useita projekteja maahanmuuttajien integraation tukemiseksi.

Oikeus asuntoon

Yleistä asuntomarkkinoista

165. Suomen asuntokanta on yleisesti ottaen varsin uutta. Noin 60 % kaikista asunnoista on rakennettu vuoden 1970 jälkeen. Lähes kaikki asunnot on kytketty paikallisiin viemäriverkostoihin. Noin 93 %:ssa asunnoista on keskuslämmitys. Kaukolämpöjärjestelmät

ovat yleisiä ja tuottavat lähes puolet kaikesta rakennusten lämmitysenergiasta. Rakennukset ovat tehokkaasti eristettyjä, ja kolmin- ja nelinkertaiset ikkunat ovat tavanomaisia.

166. Vuoden 2006 lopussa Suomessa oli 512 asutokuntaa tuhatta asukasta kohti (ks. taulukko 3). Helsingissä ja joissakin muissa kasvukeskuksissa ongelmina ovat asuntopula, korkeat asumiskulut ja korkeat vuokrat, kun taas useimmissa muissa kunnissa asuntomarkkinat ovat tasapainossa.
167. Tavallisimpia asuntotyyppinä ovat kerrostaloasunnot (44 % kaikista asunnoista vuonna 2006) ja omakotitalot (40 %). Rivitaloasuminen on yleistynyt viime vuosina varsinkin kaupunkialueilla. Kerrostalot on usein rakennettu väljästi puistomaisille alueille, jolloin ne tarjoavat miellyttävän asuinympäristön.
168. Suomessa asukasta kohti laskettu asuinpinta-ala on edelleen pienempi kuin useimmissa EU-maissa: vuonna 2006 henkilöä kohti oli käytettävissä keskimäärin 1,7 huonetta ja 38 asuinneliömetriä. Noin 43 %:ssa kaikista asunnoista oli vain yksi tai kaksi huonetta, ja 42 %:ssa 3-4 huonetta (keittiötä lukuun ottamatta).
169. Suomalaistaloudet ovat enimmäkseen verrattain pieniä: vuoden 2006 lopussa asutokunnan keskimääräinen koko oli 2,11 henkilöä, ja yli 73 % kaikista asutokunnista muodostui vain yhdestä tai kahdesta henkilöstä. Pienten asutokuntien määrä on kasvanut yli kolmanneksella vuoden 1990 jälkeen.
170. Omistusasuminen on yleistä kaikissa asuntotyypeissä (64 % asutokunnista) (ks. taulukko 4). Asunto-osakeyhtiöt ovat hyvin tyypillinen asutohallinnon muoto Suomessa ja hallinnoivat noin puolta kaikista omistusasunnoista. Asukkaat omistavat asunto-osakeyhtiön osakkeita, maksavat kuukausittain hoitovastiketta ja muodostavat osakeyhtiön hallituksen.
171. Noin 32 % kotitalouksista asuu vuokralla. Puolet Suomen vuokra-asunnoista on "sosiaalisia asuntoja" eli valtion tukemia tai kuntien tarjoamia asuntoja, ja puolet vuokra-asunnoista on markkinarahoitteisia.
172. Viime aikoina on otettu käyttöön uusia omistus- ja vuokra-asuntojen välimuotoja. Näitä ovat esimerkiksi asumisoikeusasunnot, joiden osuus Suomen asutokunnista on noin 1 %, sekä erilaiset osaomistusasunnot.
173. Suomalaiset kuluttavat käytettävissä olevista tuloistaan asumiseen keskimäärin 17 %, nuoret ja yksinhuoltajataloudet 25–27 %. Yleisesti ottaen vuokralla asuvat käyttävät asumiseen suuremman osan tuloistaan kuin omistusasujat. Asumistukijärjestelmät auttavat varmistamaan kohtuullisen asumiskulutason useimmille talouksille.
174. Erityisesti romanit, pakolaistaustaiset henkilöt ja niin kutsutut inkeriläiset maahanmuuttajat keskittyvät sosiaalisiin vuokra-asuntoihin, ennen kaikkea kuntien vuokra-asuntoihin. Suomessa on pitkään ja johdonmukaisesti noudatettu asutopolitiikkaa, jolla pyritään sekoittamaan keskenään erilaisia asumisen hallintamuotoja eli sijoittamaan omistusasuntoja, vuokra-asuntoja ja asumisoikeusasuntoja asuinalueille tasapainoisesti, tavoitteena ehkäistä segregatiota.

Samaan pyritään valittaessa asukkaita sosiaaliseen vuokra-asuntokantaan. Tuloksia voidaankin pitää melko onnistuneina, joskaan alueiden erilaistumista ei ole voitu kokonaan estää.

Asunnottomuus Suomessa

175. Asunnottomuus Suomessa tarkoittaa vain harvoin taivasalla asumista. Kymmenessä vuodessa, 1990-luvun puoliväliin mennessä, asunnottomuus oli puolittunut. Vuoden 2006 marraskuussa yksinäisiä asunnottomia oli noin 7 400 ja asunnottomia perheitä noin 300. Valtaosa asunnottomista on edelleen miehiä. Naisten osuus asunnottomista on vajaa viidennes, samoin kuin nuorten osuus (ks. taulukko 5).
176. Maahanmuuttajista on asunnottomana lähes 300 yhden hengen taloutta ja noin 40 perhettä. Vailla asuntoa olevien yksinäisten maahanmuuttajien määrä on lisääntynyt joitakin kymmeniä, perheiden määrä on hiukan vähentynyt.

Romanien asumistilanne

177. Romanian asumistilanteessa on edelleen ongelmia. Vähemmistövaltuutettu on saanut vuonna 2006 noin 40 valitusta asumiseen liittyvästä syrjinnästä ja valtuutettu onkin puuttunut toistuvasti eri puolilla maata ilmenneisiin syrjintätilanteisiin kunnallisten vuokra-asuntojen asukasvalinnassa. Muutamia tapauksia on viety syrjintälautakunnan käsiteltäväksi ja lautakunta on vuonna 2006 kieltänyt ainakin yhtä kuntaa jatkamasta syrjintää sakon uhalla. Myös mediassa on keskusteltu lisääntyvässä määrin romanien asumistilanteesta.
178. Kunnat ja kuntien vuokrataloyhtiöt kantavat lähes kokonaan vastuun romanien asuttamisesta ja niiden edustajille järjestetäänkin jatkuvasti koulutusta syrjimättömyydestä ja asukkaiden valintaan liittyvistä asioista. Osa yhtiöistä on kiinnittänyt erityistä huomiota romanikysymykseen ja ryhtynyt yhdessä romaniedustajien kanssa selvittämään asumisongelmia. Käytännössä romaniyhteisön jäsenillä ei juuri ole mahdollisuuksia saada vuokra-asuntoa yksityisiltä vuokramarkkinoilta eikä yhdenvertaisuuslainsäädäntö koske yksityisten henkilöiden välisiä oikeussuhteita.

Maahanmuuttajien asumistilanne

179. Suomi vastaanottaa vuosittain n. 750 ns. kiintiöpakolaista. Pakolaisten asuttaminen on tällä hetkellä lähes kokonaan kuntien ja kunnallisten vuokrataloyhtiöiden vastuulla. Ensivaiheen jälkeen pakolaisten omaehtoinen muuttaminen maan sisällä on melko vilkasta ja he ovat asuntomarkkinoilla samassa asemassa muiden asunnonhakijoiden kanssa.
180. Turvapaikanhakijoita Suomeen saapui vuonna 2006 kaikkiaan 2 324. Turvapaikkapäätöstä odottavat ja tilapäisen suojelun perusteella maassa oleskelevat majoitetaan yleensä vastaanottokeskuksiin ja turvapaikan myöntämisen jälkeen kunnan tarjoamiin vuokra-asuntoihin. Ns. inkeriläisiä paluumuuttajia eli paluumuuttajia entisen Neuvostoliiton alueelta oli vuonna 2006 kaikkiaan 633 henkilöä. Paluumuuttajat tai maahan työn tai perhesuhteiden perusteella muuttavat henkilöt hankkivat asuntonsa itsenäisesti.

181. Tutkimusten mukaan noin neljännes maahanmuuttajista on kokenut syrjintää asuntomarkkinoilla. Ennaltaehkäisevässä työssä ja ennakkoluulojen vähentämisessä yhteistoiminta asuinalueella on keskeistä. Asukaskokoukset jne. ovat keinoja yhteistyön edistämiseksi ja syrjinnän vähentämiseksi. Isännöitsijöiden koulutukseen on lisätty valmiuksia toimia erilaisten asukasryhmien, esimerkiksi maahanmuuttajien kanssa ja monissa kunnissa järjestetään maahanmuuttajille asumisopastusta.

Oikeus yleiseen terveyden- ja lääkärinhoitoon, sosiaaliturvaan ja sosiaalihuoltoon

Poikien ympärileikkaus uskonnollisista syistä

182. Suomessa poikalasten ympärileikkauksia on tehty perinteisesti vain juutalaisten ja islaminuskoisten tataarien keskuudessa uskonnollisten ja kulttuurillisten perinteiden vuoksi. Muslimiväestön kasvaessa 90-luvulla, asia nousi julkiseen keskusteluun. Ko. toimenpidettä koskeva käytäntö perustuu sosiaali- ja terveysministeriön sairaanhoitopiireille vuosina 1992 ja 2003 antamaan ohjeistukseen, jossa toimenpiteet suositetaan tehtäväksi julkisessa terveydenhuollossa, jotta voidaan turvata riittävä asiantuntemus, hygienia ja kivunlievitys. Erityinen lainsäädäntö on ollut jo pitkään valmisteltavana sosiaali- ja terveysministeriössä, mutta toistaiseksi asia ei ole edennyt työryhmämietintöä ja lausuntokierrosta pidemmälle.

183. Ympärileikkausta on puolustettu mm. uskonnollisilla ja kulttuurillisilla syillä ja vastustettu mm. poikien koskemattomuuden suojan takaamisen ja pahoinpitelyn kieltävien säädösten perusteella. Esimerkiksi Suomen lääkäriliitto vastustaa toimenpidettä. Useissa sairaanhoitopiireissä kieltäydytään suorittamasta leikkauksia ja yksityisellä puolella kustannukset ovat monille perheille liian korkeat. Vastasyntyneellä tehtävä leikkaus maksaa halvimmillaan noin 200 euroa, mutta jo neljän kuukauden ikäiselle suoritetun leikkauksen kustannukset ovat noin nelinkertaiset. Perheillä ei ole yleisesti tietoa odottamisen vaikutuksista leikkauksen hintaan ja korkea hinta edistää kotileikkausten yleistymistä, niiden terveysriskeistä huolimatta. Uskonnolliset yhteisöt, joiden perinteeseen ympärileikkaus kuuluu, pitävätkin tärkeänä toimenpiteen turvallista ja kustannuksiltaan kohtuullista toteuttamista.

184. Vuonna 2006 Tampereen käräjäoikeus katsoi, että poikavauvan ympärileikkaus täytti pahoinpitelyn tunnusmerkit. Käräjäoikeus kuitenkin jätti muslimiäidin tuomitsematta lähinnä sekavan oikeus- ja viranomaiskäytännön vuoksi. Turun hovioikeus vapautti äidin syytteestä, koska ympärileikkauksen oli suorittanut lääkäri ja se oli tehty ammattitaitoisesti. Oikeus katsoi myös, että lainsäädäntö oli tältä osin puutteellinen eivätkä viranomaiset ole puuttuneet aiemmin tietoonsa tulleisiin vastaaviin tapauksiin. KKO on myöntänyt asiassa valitusluvan kesäkuussa 2007¹⁸.

Vähemmistöjen kielelliset oikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä

185. Väestön oikeudesta saada palvelua omalla äidinkielellään (suomi/ruotsi/saamen kieli) säädetään perustuslaissa, kielilaissa, saamen kielilaissa ja sektorilainsäädännössä. Parhailaan ollaan toteuttamassa laajaa kunta- ja palvelurakenneuudistusta, jossa esimerkiksi

¹⁸ KKO diaarinumero R 2007/500

suomenkielinen ja ruotsinkielinen kunta saatetaan yhdistää. Uudistuksessa tullaan kuitenkin turvaamaan nämä lakiperusteiset kielelliset oikeudet.

186. Vähemmistövaltuutettu, samoin kuin saamelaiskäräjät, ovat toistuvasti kiinnittäneet huomiota siihen, että saamelaisille perustuslaissa ja saamen kielilaissa turvatut oikeudet omaan kieleen ja kulttuuriin (17 § 3 momentti) eivät aina toteudu täysimääräisesti. Monessa kunnassa esimerkiksi saamelaislasten oikeus saamenkieliseen päivähoitoon ei toteudu lasten päivähoitoa koskevan lain ja yhdenvertaisuuslain edellyttämällä tavalla eikä saamenkielisiä sosiaali- ja terveyspalveluita ole kaikkialla saatavilla. Ongelmia esiintyy erityisesti saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Palvelujen turvaamiseksi saamelaisten kotiseutualueella valtion talousarvioon on otettu erillinen määräraha saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen järjestämistä varten. Vuodeksi 2007 on varattu 600 000 euroa.

Oikeus opetukseen ja ammattikasvatukseen

Äidinkielen opetus

187. Äidinkielen opetusta annetaan Suomessa yli 50 eri kielellä. Äidinkielen opetusta ja tukiovetusta omalla äidinkielellä tulisi järjestää nykyistä enemmän. Opetusmateriaalista ja päteivistä opettajista on usein puute, eivätkä vanhemmat aina osaa vaatia ko. opetusta lapsilleen.
188. Lainsäädännössä ja Opetushallituksen ohjeistuksessa otetaan hyvin huomioon maahanmuuttajien oikeus oman uskontonsa ja äidinkieltensä opetukseen, samoin kuin suomi toisena kielenä -opetukseen sekä valmentavaan opetukseen. Alueelliset erot toteutuksessa ovat kuitenkin suuret.
189. Maahanmuuttajalapsen oman äidinkielen opetuksen katsotaan olevan täydentävää opetusta, ei perusopetusta, minkä johdosta kunnilla ei ole velvollisuutta antaa maksutonta kuljetusta saada tapauksissa, joissa oman äidinkielen opetus järjestetään muualla kuin lapsen omassa koulussa. Kuntien käytännöt vaihtelevat. Vaikka maahanmuuttajalasten oman äidinkielen opiskelun tärkeyttä on painotettu usein, opiskelu ei käytännön syistä aina toteudu toivotulla tavalla. Vähemmistövaltuutettu teki vuonna 2005 aloitteen tilanteen korjaamiseksi niin, että kaikki maahanmuuttajalapsen saivat asuinkunnasta riippumatta maksuttoman kuljetuksen tai riittävän avustuksen ko. opetukseen osallistumista varten.
190. Hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa on asetettu tavoitteeksi että suomi/ruotsi toisena kielenä -opetus ja oman äidinkielen opetus säädettäisiin lailla kuntien vastuulle. Tämän toteuttaminen vaatii huomattavia lisäresursseja. Ko. opetuksen järjestämistä varten kunnille myönnettävän valtionavustuksen määrää on lisätty vuoden 2007 alusta lähtien. Myös valtionavustusta saamenkielen ja saamenkieliseen opetukseen lisäämiseen saamelaisalueen ulkopuolella on lisätty. Vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen myönnettävän valtionavustuksen perusteita on myös uudistettu keväällä 2007.

Romanien koulutus

191. Opetushallitus teki vuonna 2002 kartoituksen romanilasten perusopetuksen tilasta. Vuonna 2007 on aloitettu jatko projekti, jonka tavoitteena on romanilasten identiteetin kehittäminen ja vahvistaminen, tiedon ja tietoisuuden lisääminen, syrjinnän ja syrjäytymisen ehkäisy, yleisten tuen muotojen tehokas hyödyntäminen, erityisopetuspäätösten valtakunnallinen yhdenmukaistaminen sekä kodin ja koulun välisen yhteistyön lisääminen. Romanikielen opettajille annetaan täydennyskoulutusta ja oppimateriaalia kehitetään entisestään.
192. Syksystä 2003 lähtien on ollut mahdollista suorittaa romanikulttuurin ohjaajan ammattitutkinto ja vuodesta 2005 on koulutettu romanitaustaisia koulunkäyntiavustajia, joista ensimmäiset aloittavat työskentelyn syksyllä 2007. Koulutusohjelmien toivotaan vaikuttavan positiivisesti romanien työllistymiseen ja romanilasten koulutukseen.

Koulutuksen tasa-arvon haasteet

193. Selkeinä haasteina opetuksessa pidetään rasististen piirteiden poistamista oppimisympäristöstä kaikilla koulutusasteilla sekä työelämässä samoin kuin tasa-arvoisen ja laadullisesti yhtenevän opetuksen takaaminen kaikille lapsille.
194. Yhtenä toimenpiteenä vastauksena näihin haasteisiin kunnille myönnetään valtion erityisavustusta koulu yhteisön monikulttuurisuustaitojen kehittämiseen esi- ja perusopetuksessa vuosille 2007 – 2008. Tarkoituksena on lasten ja nuorten sekä heidän vanhempiansa ja kouluhenkilökunnan tarpeisiin vastaaminen siten, että monikulttuurisuustaidot kehittyvät ja koulu yhteisön valmiudet monikulttuurisessa ympäristössä paranevat.

Oikeus päästä yleisölle tarkoitettuihin paikkoihin

Romanien ja ulkomaalaisten syrjintä

195. Romanit sekä maahanmuuttajataustaiset henkilöt ja ulkomaalaiset kohtaavat edelleen syrjintää mm. pääsyssä ravintoloihin ja baareihin. Mm. kansalaisjärjestöt ja toimittajat ovat suorittaneet käytännön kokeita ravintoloissa ja baareissa eri puolilla maata. Vuonna 2006 neljän hengen romanitestiryhmä pyrki tuloksetta yli kymmeneen ravintolaan ja vastaavia tuloksia on saatu aikaisemminkin. Syrjintälautakunta ja tuomioistuimet ovat käsitelleet joitain tapauksia, mutta rangaistukset ja maksetut korvaukset ovat jääneet melko vähäisiksi.
196. Vähemmistövaltuutetun työstä suuri osa onkin juuri palveluiden tarjonnassa tapahtuvaan syrjintään puuttuminen (ks. taulukko 6). Syrjintä ei rajoitu vain liiketiloihin pääsyn estämiseen vaan liikkeiden ja yritysten toiminta saattaa täyttää myös häirinnän tunnusmerkistön, mikäli asiakasta seurataan, kuulustellaan tai tutkitaan tarkoituksellisesti kaikkien muiden asiakkaiden edessä ainoastaan asiakkaan etnisen alkuperän johdosta.
197. Vähemmistövaltuutetun toimistoon tulee yhteydenottoja myös tapauksista, jotka koskivat syrjiviä sopimusehtoja vakuutusten ja matkapuhelinliittymien avaamisen yhteydessä. Palvelujen hakijalle asetettiin ilman hyväksyttävää perustetta erilaiset vaatimukset tai selvitysvelvollisuudet sopimuksen saamisen edellytykseksi tai hakijalle ei myönnetty sopimusta ollenkaan tämän kansalaisuuden tai etnisen alkuperän johdosta.

198. Sisäministeriö ja vähemmistövaltuutettu ovat yhdessä kansalaisjärjestöjen kanssa julkaisseet ohjeistuksen turvataksaan yhdenvertaisen kohtelun asiakaspalvelussa.

6 ARTIKLA

A. Aikaisemmat suositukset

Tiedottaminen kansallisista oikeussuojakeinoista

199. Komitea on suosituksissaan huomionnut, että **rotusyrjinnän uhrien haluttomuus valittaa asiasta** toimivaltaisille viranomaisille johtuu osittain siitä, että valituksen ei uskota johtavan mihinkään.
200. Komitea suosittelikin, että sopimusvaltio jakaisi mahdollisimman laajalti tietoa ja lisääisi yleistä tietoisuutta kansallisista oikeussuojakeinoista, jotka ovat käytettävissä rotusyrjintätapauksissa, oikeudellisista keinoista vahingonkorvauksen hakemiseksi syrjintätapauksissa sekä yleissopimuksen 14 artiklan mukaisesta yksilövalitusmenettelystä.
201. Vuonna 2006 käynnistettiin ohjelma, jolla pyritään kannustamaan syrjinnän ja viharikosten ilmiäntämiseen. Ohjelma on osa kansallista valistuskampanjaa, johon osallistuu useita ministeriöitä, puolustusvoimat, vuoropuhelua edistäviä elimiä /itsehallintoelimiä sekä kansalaisjärjestöjen kattojärjestöjä, jotka edustavat eri syrjintäperusteita (etninen alkuperä, uskonto tai vakaumus, ikä, vammaisuus ja seksuaalinen suuntautuminen).
202. Vuoden 2006 loppupuolella laadittiin kaksi asiaan liittyvää käsikirjaa, toinen poliisia ja toinen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä varten. Poliisin käsikirjalla tehostetaan syrjinnän ja viharikosten tunnistamista poliisin työssä useiden käytännön esimerkkien avulla. Toisella käsikirjalla pyritään parantamaan sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuksia tunnistaa mahdolliset syrjintä- ja viharikostapaukset sekä auttamaan mahdollisia uhreja ottamaan yhteyttä poliisiin tai muihin neuvontapalveluihin.
203. Mahdollisten rasismien tai suvaitsemattomuuden uhrien tulee olla tietoisia mm. oikeusasiamiehen toiminnasta. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia on aktiivisesti kehittänyt tiedottamista. Kanslian verkkosivut ja oikeusasiamiehen toiminnasta kertovat esitteet, joihin sisältyy kantelulomake ja ohjeet kantelun tekemiseksi, on uusittu, ja ne ovat saatavilla suomen ja ruotsin ohella saameksi, englanniksi, saksaksi, ranskaksi, venäjäksi, viroksi ja viittomakielellä. Kanteluiden käsittelykieli on kuitenkin joko suomi tai ruotsi. Käytännössä myös mm. englanninkielisiä kanteluita on tutkittu.

B. Viranomaisten toimenpiteet

Yleistä

204. Poliisi kerää tietoja Suomessa tehtyjen rikosten rasisista taustamotiiveista ja tilastoi niitä, mutta syyttäjä- ja tuomioistuinalaitos eivät ole tehneet tätä järjestelmällisesti. Vuoden 2004 alusta

lukien, rikoslain edellä mainittujen muutosten tultua voimaan, tuomioistuimet ovat kuitenkin koonneet tilastoja rasistisista motiiveista, jotka on katsottu rikoslaissa tarkoitetuiksi rangaistuksen koventamisperusteiksi. Näiden tapausten vähäinen määrä tilastoissa johtuu osittain siitä, että joissakin tapauksissa, joissa tuomioistuin on soveltanut rangaistuksen koventamisperusteita, kyseinen säännös on saatettu jättää pois tuomiolauselmaasta, eivätkä nämä tapaukset näin ollen näy tilastoissa.

205. Poliisiammattikorkeakoulu on tehnyt tutkimussuunnitelman tutkimuksesta, joka aiotaan käynnistää vuonna 2007 ja jolla selvitetään keinoja seurata tilastollisesti rasististen rikosten elämänkaarta poliisilta syyttäjän kautta tuomioistuimeen ja rangaistusten mittaamiseen. Samalla pyritään kehittämään poliisin, syyttäjävirston ja tuomioistuinten tilastointia muiltakin osin. Muun muassa rangaistuksen koventamisperusteiden käyttöä ja niihin liittyvää tilastointia kehitetään edelleen, jotta saataisiin luotettavampi kuva rasististen rikosten määrästä ja luonteesta.

Poliisien tutkintatoiminta

206. Poliisi on uudistanut ohjeensa suvaitsevaisuuden lisäämiseksi ja rasismien ehkäisemiseksi vuoden 2004 alussa. Ohjeessa kehoitetaan erityisesti kiinnittämään huomiota rikoksen esitutkinnassa mahdollisen rasistisen tai muun sellaisen motiivin selvittämiseen, jota voidaan pitää lain mukaan rangaistuksen koventamisperusteena.

Valtakunnansyyttäjän ratkaisut

207. Valtakunnansyyttäjä on vuonna 2006 tehnyt muutamia syrjintää koskevia ratkaisuja:

208. 16.02.2006 Apulaisvaltakunnansyyttäjä päätyi katsomaan, ettei kirjoitus täyttänyt rikoslain 11 luvun 8 §:ssä säädettyä rikostunnusmerkistöä; Epäilty oli ylläpitänyt Juutalainen -otsikoitua internetsivustoa, jossa on hänen vuosina 1999 - 2003 kirjoittamia juutalaisvitsejä (R 05/24).

209. 13.6.2006 Apulaisvaltakunnansyyttäjä määräsi syytteen nostamisesta seitsemää kunnanhallituksen jäsentä vastaan virkavelvollisuuden rikkomisesta, koska kunnanhallitus ei ollut myöntänyt kunnan vuokra-asuntoa romanin naiselle ja tämän perheelle (113/21/04)

210. 03.11.2006 Apulaisvaltakunnansyyttäjä nosti syytteen juutalaisia panettelevasta ja solvaavasta mielipidekirjoituksesta kirjoittajaa ja kirjoituksen julkaisseen lehden toimituspäällikköä vastaan. Lisäksi hän nosti syytteen päätoimittajarikkomuksesta toisen kirjoituksen julkaisseen lehden vastaavaa toimittajaa vastaan (R 06/27)

Tuomioistuinten oikeuskäytäntö

211. Vähemmistövaltuutetun toimisto teki vuonna 2006 kartoituksen alioikeuksien syrjintärikoksia koskevista tuomioista (RL 11:9) ajalta 1.1.2002 – 27.6.2006. Tuomioistuinten tietokannasta löytyi 75 syrjintärikoksia koskevaa tuomiota, joista noin 20 %:ssa syytteet oli hylätty. Lisäksi työsyryntätapauksia oli noin 20. Useimmat tuomiot oli annettu syrjinnästä etnisen taustan perusteella ja usein asianomaisena oli romani tai ulkomaalaistaustainen henkilö.

Syrjintä ilmeni palvelemisesta kieltäytymisenä (mm. ravintolat ja kaupat), normaaleista ehdoista poikkeamisena, syrjivän ohjeen antamisena tai puuttumattomuutena syrjintään.

212. Syrjintään syyllistymisestä määrättyjen päiväsakkojen suuruus on ollut 15–60 päiväsakkoa, yleisimmin 20–30 päiväsakkoa. Tuomitut ovat useimmiten toimineet vahtimestareina, myyjinä, tarjoilijoina jne. Vain harvoin on tuomittu esimiesasemassa olleita henkilöitä. Korvauksia henkisestä kärsimyksestä on tuomittu maksettavaksi 100–1000 euroa, yleisimmin 200–500 euroa. Ainoastaan kahdessa tapauksessa on tuomittu hyvitystä (1000 ja 2000 €). Onkin oletettavaa, että yhdenvertaisuuslain perusteella määrättyvää hyvitystä ei ole useimmiten osattu vaatia.

Vähemmistövaltuutetun ratkaisuja¹⁹

213. Vuonna 2006 vähemmistövaltuutetun toimistossa käsiteltiin yhteensä 645 asiakastapausta. Yhteydenottoja tuli kaikkiaan 1325. Edelliseen vuoteen verrattuna käsiteltävien asiakastapausten ja yhteydenottojen määrä väheni noin 10 %.
214. Yleisin asiakkaalle annettu vastaus koostui neuvonnasta sekä valtuutetun kannanotosta käsiteltävään asiaan. Näiden perusteella asiakas on voinut sitten itse harkita jatkotoimia. Neuvonnan lisäksi osa yhteydenotoista johti selvityspyynnön ja myöhemmin kannanoton lähettämiseen toiselle osapuolelle tai vastuulliselle viranomaiselle. Osa tapauksista vietiin valtuutetun toimesta eteenpäin joko esitutkintaan, valtakunnansyyttäjän syyteharkintaan tai ohjattiin oikeudelliselle avustajalle. Valtuutettu vei kolme asiaa syrjintälautakunnan käsiteltäväksi ja neuvoi lisäksi useita henkilöitä asian vireillepanossa syrjintälautakunnassa.

Syrjintälautakunnan ratkaisuja

215. Syrjintälautakunta on tutkinut ja ratkaissut vuosina 2005 (3 kk vuonna 2004)-2006 yhteensä 100 hakemusta.21:ssä kokouksessa. Hakemukset ovat käsittäneet syrjintää viranomaistoiminnassa, sosiaalipalveluissa, asumispalveluissa, koulutusmahdollisuuksien ja ravintolapalvelujen tarjonnassa sekä erityyppisten palvelujen tarjonnassa. Suurimmassa osassa hakemuksia on esitetty väite viranomaisen syrjivästä toiminnasta. Kahdessa tapauksessa syntyi sovintoratkaisu. Hallinto-oikeuteen valitettiin kolmesta lautakunnan ratkaisusta ja oikeus hylkäsi näistä kaksi. Yksi valitus on korkeimman hallinto-oikeuden käsiteltävänä. Lautakunta on lisäksi antanut kuusi erityistä kieltopäätöstä. Ohessa esimerkkejä ratkaisuista vuodelta 2006.
216. [Syrjintälautakunnan päätös 2392/66/2005](#)
Vähemmistövaltuutettu pyysi virkansa puolesta syrjintälautakuntaa tutkimaan, oliko helsinkiläinen ravintola rikkonut palvelujen tarjonnassaan yhdenvertaisuuslakia Kongon demokraattisen tasavallan kansalaisen B:n kohdalla.
217. [Syrjintälautakunnan päätös 1920/66/2005](#)
Vähemmistövaltuutettu pyysi syrjintälautakuntaa tutkimaan, onko Vakuutusosakeyhtiö Henki-Sampo rikkonut syrjinnän kieltä sairaskuluvakuutusten harkinnassa ja antamaan

¹⁹ Vähemmistövaltuutetun vuosikertomukset vuosilta 2002-2006

http://www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/02_organisaatio/02_vahemmistovaltuutettu/10_julkaisut/index.jsp

kieltopäätöksen siinä tapauksessa, että yhtiö jatkaa tai uusii asiakkaiden kansalliseen alkuperään tai kansalaisuuteen liittyvään syyhyn perustuvaa syrjivää menettelyä.

218. [Syrjintälautakunnan päätös 1366/66/2005](#)

Vähemmistövaltuutettu oli virkansa puolesta tehnyt B:n asiassa hakemuksen syrjintälautakunnalle. Hakija koki, että sosiaaliviranomaisten toiminta alaikäisten lasten huoltoon ja tapaamisoikeuteen sekä lastensuojeluun liittyvissä tilanteissa oli ollut asenteellista, puolueellista ja syrjivää.

219. [Syrjintälautakunnan päätös 2732/66/2004](#)

Vähemmistövaltuutettu pyysi virkansa puolesta syrjintälautakuntaa tutkimaan, onko syrjinnän kieltä rikottu helsinkiläisen peruskoulun luokanjaossa ja jos on, kieltää peruskoulua jatkamasta ja uusimasta oppilaiden etniseen taustaan, kansallisen alkuperään, kansalaisuuteen tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyn perustuvaa segregatiota eli erilliskohtelua luokanjaossa.

220. [Syrjintälautakunnan päätös 1528/66/2005](#)

Vähemmistövaltuutettu pyysi syrjintälautakuntaa tutkimaan onko syrjinnän kieltä rikottu Oulussa sijaitsevan ravintolan palvelujen tarjonnassa ja työntekijöille annetuissa määräyksissä, koska ravintola kieltäytyi palvelemasta maahanmuuttajataustaisia ja ulkomaalaisia asiakkaita.

Oikeuskanslerinviraston ratkaisut

221. Vuonna 2005 oikeuskanslerille tehtiin 1 186 kantelua ja ratkaisuja annettiin 1 221. Rasismien, suvaitsemattomuuden ja syrjinnän kieltojen noudattamisen valvonta tulee oikeuskanslerinvirastossa vireille yleensä viranomaisten menettelyyn kohdistuvien kanteluiden kautta. Oikeuskanslerinviraston diaaritietojen perusteella tällaiset kantelut ovat harvinaisia, tosin tämäntyyppisiä kanteluita ei kirjata erillisenä asiaryhmänä ja usein mahdolliset väitteet liittyvät muuhun virheelliseen tai puutteelliseen viranomaistoimintaan kohdistuviin moitteisiin.

222. Oikeuskanslerinviraston suorittamilla tarkastuskäynneillä on kiinnitetty viime vuosina huomiota mm. poliisin sisäisen laillisuusvalvonnan toteutumiseen sekä rasisitesti motivoituneiden rikosten tutkinnasta.

Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisut

223. Eduskunnan oikeusasiamies seuraa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista tutkimalla kanteluita, tekemällä tarkastuksia sekä ottamalla esimerkiksi ulkomaalaisiin tai vähemmistöihin liittyviä asioita tutkittavaksi oma-aloitteisesti.

224. Oikeusasiamiehen tutkittavana olleiden laillisuusvalvonta-asioden määrä on kasvanut 47 % vuodesta 2003 vuoteen 2006. Vuonna 2006 oikeusasiamiehen tutkittavaksi tuli kaikkiaan 4 241 laillisuusvalvonta-asiaa ja asioita ratkaistiin 4 100. Varsinaiset syrjintään tai rasismiin liittyvät kantelut ovat harvinaisia (esimerkiksi vuonna 2005 vain reilu 10 liittyi etniseen syrjintään tai rasismiin). *Romaneja* koskevia kanteluita, mm. vankilaoiloista, tehtiin seitsemän. Romanien asemaan on kiinnitetty huomiota myös vankilatarkastuksissa. Kanteluita, joissa esitetään väitteitä viranomaistoiminnassa tapahtuneesta *syrjinnästä*, ei tilastoida omaksi ryhmäkseen.

225. Yhdenvertaisuuden edistäminen ja erityisesti ikään, vammaisuuteen ja etniseen alkuperään perustuva yhdenvertaisuus olivat oikeusasiamiehen kanslian vuoden 2006 erityisteemoja. Lisäksi tarkastuksilla vankiloihin ja muihin suljettuihin laitoksiin kiinnitetään aina erityistä huomiota muun muassa romanien, mutta myös ulkomaalaisten ja kielellisten vähemmistöjen asemaan ja yhdenvertaiseen kohteluun.

Etnisen syrjinnän vastaisen neuvonnan kehittäminen

226. Syrjintää kokeneiden osuus on tasaisesti lisääntynyt vähemmistövaltuutetun asiakaskunnassa. Syrjinnän vastaista neuvontaa on paikallistasolla vähän ja se on järjestetty hajanaisesti. Mahdollisuudet saada neuvoja ja turvata oikeutensa jäävät sattumanvaraisiksi, vaikka yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden vaatimus on sama kaikkialla.

227. Vähemmistövaltuutetun toimistossa selvitettiin vuonna 2005 viiden kaupungin alueella neuvonnan tarjoajia, neuvonnan sisältöä ja laadunarviointimahdollisuuksia. Yleisten käytäntöjen lisäksi tarkasteltiin tietyille erityisryhmille, kuten saamelaisille, romaneille ja maahanmuuttajanuorille suunnattuja toimia. Neuvonnan kehittämisen laatuksiteereiksi laadittiin ns. hyvän neuvonnan kulmakivet sekä malli neuvonnan järjestämisestä ja koordinoimisesta kunnissa, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Hankkeen raportti ”Etnisen syrjinnän vastainen neuvonta kunnissa” julkaistiin myös englanniksi²⁰.

228. Raportti esittää neuvontamallia, joka perustuu kunta-, alue- ja valtakunnan tasojen yhteistyöhön. Alueelliset erot etnisten vähemmistöjen tilanteessa vaihtelevat, minkä vuoksi paikallistuntemus on tärkeää. Päävastuun paikallistasolla kantaisi kunta ja toteutus perustuisi kunnan eri hallinnonalojen, kuten sosiaali- asunto- ja koulutoimen sekä poliisin yhteistyöhön. Eri syrjinnän vaarassa olevat ryhmät otettaisiin mukaan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Lisäksi malli sisältää ehdotuksia erilaisten syrjinnän muotojen ja ilmenemistapojen kartoittamiseksi ja tunnistamiseksi.

229. Tavoitteena on helposti lähestyttävä ja joustava neuvonta mahdollisimman usein asiakkaan omalla kielellä. Joskus asiakas ohjataan eteenpäin avun saamiseksi, toisinaan hänelle annetaan tietoa menettelytavoista ja oikeusturvasta syrjintätilanteessa. Ohjauksen yhteydessä tuetaan myös asiakkaan omaa aktiivista roolia ongelman ratkaisemisessa esimerkiksi tarjoamalla vertaistukea.

230. Vuonna 2006 järjestettiin kahdeksan keskustelu- ja koulutustilaisuutta eri puolilla maata. Niissä käsiteltiin etnisen syrjinnän tunnistamista ja siihen puuttumista sekä mahdollisuuksia neuvonnan paikalliseen järjestämiseen. Tilaisuudet tavoittivat yli 200 etnisten vähemmistöjen kanssa työskentelevää viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen edustajaa sekä runsaasti myös etnisten vähemmistöjen edustajia. Vuonna 2007 toteutettiin alueellinen kokeiluhanke ko. mallin pohjalta. Pilottihankkeesta saatuja kokemuksia tullaan hyödyntämään jatkossa etnisen syrjinnän vastaisen neuvonnan kehittämiseksi.

²⁰ (Riikka Tella: Etnisen syrjinnän vastainen neuvonta kunnissa. Vähemmistövaltuutetun julkaisusarja 3, Helsinki 2006. Englanninkielinen versio ”Advisory Services Against Ethnic Discrimination in Municipalities, samat julkaisutiedot)

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12 pöytäkirja

231. Suomi on ratifioinut vuonna 2004 Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12 pöytäkirjan, joka sisältää yleisen syrjintäkiellon. Yleissopimuksen 14 artikla kieltää syrjinnän vain yleissopimuksessa ja sen pöytäkirjoissa taattujen oikeuksien osalta ja ko. artiklaa ei ole voitu soveltaa itsenäisesti. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tutkii valituksia myös pöytäkirjan osalta.
232. Pöytäkirja tuli kansainvälisesti voimaan vuonna 2005. Pöytäkirjalla taataan laissa tunnustetuista oikeuksista nauttiminen viranomaistoiminnassa ilman sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.

7 ARTIKLA

A. Opetus ja koulutus

Ihmisoikeuskoulutus ja -kasvatus

233. Uusissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, jotka on otettu käyttöön vuoden 2006–2007 lukuvuoden alkuun mennessä, on huomioitu eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetuksen erityispiirteet. Opetuksessa on otettava huomioon kansalliset ja paikalliset erityispiirteet sekä kansalliskielet, saamelaiset alkuperäiskansana ja kansalliset vähemmistöt. Perusteissa korostetaan myös, että kouluissa on otettava huomioon suomalaisen kulttuurin monipuolistuminen eri kulttuureista tulevien maahanmuuttajien myötä. Perusteissa painotetaan, että oppisisältöjen lisäksi näiden aiheiden tulisi näkyä koko koulun toimintakulttuurissa.
234. Mm. kansalaisjärjestöt tarjoavat opetussuunnitelmien toteutusta tukevaa monipuolista opetusmateriaalia koskien suvaitsevaisuutta, monikulttuurisuutta ja ihmisoikeuksia (esim. www.kansainvalisyyskasvatus.net ja www.ihmisoikeudet.net).
235. Opetusministeriö on yhdessä ulkoasiainministeriön, opetushallituksen ja kansalaisjärjestöjen kanssa valmistellut kansallisen kansainvälisyyskasvatuksen toimenpideohjelman. Ihmisoikeus- ja suvaitsevaisuuskasvatus, monikulttuurisuus- ja vähemmistökysemykset kuuluvat osana ohjelmaan. Yhtenä tavoitteena on edelleen vahvistaa kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamista käytännössä kouluissa, oppilaitoksissa ja opettajankoulutuksessa sekä arvioida oppimateriaalin kehittämisen tarvetta. Ohjelman jatkotyö ja seuranta on aloitettu.
236. Opetushallitus käynnistää syksyllä 2007 lasten ja nuorten foorumin johon osallistuu perusopetusikäisiä oppilaita ja toisen asteen opiskelijoita kaikista Suomen lääneistä. Valtakunnallinen foorumi kokoontuu kolme kertaa lukuvuoden aikana. Lukuvuoden 2007–2008 teemana on YK:n lasten oikeuksien sopimuksen käsitteleminen ja siitä tiedottaminen. Merkittävää on, että oppilaat käsittelevät sopimuksen sisältöä myös omien kuntiensaa laajoissa lasten ja nuorten vaikuttamisfoorumeissa. Kunnissa tuotetut kannanotot, mielipiteet ja

toimenpide-ehdotukset lasten oikeuksiin liittyen käsitellään lasten ja nuorten valtakunnallisissa foorumeissa lukuvuonna 2007–2008 ja ohjautuvat sitä kautta myös osaksi erilaisia kehittämis- ja päätöksentekoprosesseja.

MOD-koulutus

237. Kirkkohallituksen koordinoima MOD (Moninaisuus ja dialogi) -koulutusohjelma on kehitetty erilaisuutta ja identiteettiä koskevien ristiriitojen selvittämiseen. Se pyrkii tuomaan näkyviin sisäistetyt asenteet ja iskostuneet ennakkoluulot, jotka synnyttävät tai vahvistavat syrjiviä toimintamalleja. MOD on kehitetty Ruotsissa 1980-luvulla vastalääkkeeksi monikulttuuristumisen myötä nousseeseen rasismiin ja siitä on kehittynyt Pohjoismaissa käytössä oleva työkalu yhteistoiminnan helpottamiseen kaikenlaisen erilaisuuden yhteydessä.

Opettajien koulutus

238. Opettajien täydennyskoulutuksessa yhtenä painoalueena on eri kieli- ja kulttuuritaustan omaavien koulutuksen edistäminen. Koulutusta suunnataan maahanmuuttajien oman äidinkielen opettajien täydennyskoulutukseen. Oman äidinkielen säilyttämistä ja kehittämistä tuetaan niin, että tavoitteena on toimiva kaksikielisyys. Ongelmana oman kielen opetuksen vähäisyydelle on usein pätevien opettajien puutteellinen kielitaito ja oppimateriaalin vähäisyys. Opettajankoulutukseen tulisikin pyrkiä valitsemaan nykyistä enemmän maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita, jotta kasvava maahanmuuttajaoppilaiden määrä ja heidän tarpeensa pystytään kouluissa nykyistä paremmin huomioimaan.

Elävä kirjasto

239. Elävä kirjasto on menetelmä ihmisten kohtaamisen ja vuoropuhelun edistämiseen. Kirjastonhoitajineen, lainaustiskeineen ja kirjastokortteineen elävä kirjasto muistuttaa monin tavoin perinteistä kirjastoa, mutta lainattavana on kirjojen sijasta ihmisiä. Elävässä kirjastossa vapaaehtoiset henkilöt ovat "lainattavissa", eli ihmiset saavat varata ajan ja esittää kysymyksiä, joita he ovat aina halunneet ko. ryhmän edustajalta kysyä.

240. Elävä kirjasto on työkalu erilaisille yhdistyksille, järjestöille ja laitoksille kuten lapsi- ja nuorisjärjestöille sekä kouluille. Elävää kirjastoa käytetään lisääntyvässä määrin suurissa julkisissa tilaisuuksissa kuten festivaaleille. Menetelmä on pohjoismaisten nuorten ideoima ja sitä on käytetty vuodesta 2000 alkaen ennakkoluulojen ja stereotyyppien poistamiseksi ja erilaisuuteen tutustumiseksi. Menetelmä on käytössä myös muualla Euroopassa.

B. Kulttuuri

Vähemmistökielten ja -kulttuurien tukeminen

241. Opetusministeriö myöntää avustuksia monikulttuurisuuden tukemiseen ja rasismiin vastaiseen työhön. Vuonna 2007 tähän tarkoitukseen käytettiin 400 000 euroa. Avustusta myönnettiin 79 hakemukseen perustuen. Lisäksi opetusministeriössä valmistui vuonna 2006 taiteen ja kulttuurin saavutettavuusohjelma vuosille 2006–2010. Ohjelman tavoitteena on

erityisesti kieli- ja kulttuurivähemmistöjen sekä vammaisvähemmistön kulttuuristen oikeuksien vahvistaminen.

242. Avustuksia myönnetään maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen oman kulttuurin ja kielen vaalimiseen tähtäävään toimintaan. Kulttuuri-käsitettä tulkitaan laajasti, avustuksia on myönnetty sekä taiteelliseen toimintaan että harrastustoimintaan. Avustuksia on myönnetty vähemmistökulttuuria edustaville ryhmille enenevässä määrin myös muista kuin edellä mainituista erityismäärärahoista kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön alueilla.
243. Saamenkielisen kulttuurin ja järjestötoiminnan tukemiseen on osoitettu erillinen määräraha valtion talousarviossa. Saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon mukaisesti määräraha osoitetaan saamelaiskäräjille, joka julistaa määrärahan haettavaksi ja tekee yksittäiset avustuspäätökset.
244. Hallitus on tehnyt periaatepäätöksen Saamelaiskulttuurikeskuksen rakentamisesta Inarin kirkonkylään. Kulttuurikeskukseen tulee toimitilat saamelaiskäräjille sekä tiloja saamelaista opetus-, tutkimus- ja kulttuuritoimintaa varten. Hankkeella tuetaan erityisesti saamelaisen alkuperäiskansan oikeutta oman kielensä ja kulttuurinsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Tavoitteena on, että kulttuurikeskus valmistuisi vuonna 2011.
245. Hallitus on myöntänyt 60.000 euron vuotuisen määrärahan vuosille 2008-2011 Suomen islamilaiselle Neuvostolle (SINE). SINE on islamilaiden yhdyskuntien, yhdistysten ja säätiöiden yhteistyöyhdistys, jonka tarkoituksena on mm. edistää kunnioitusta ja tietoisuutta sekä Islamia kohtaan Suomessa että suomalaista kulttuuria kohtaan muslimien keskuudessa. Neuvosto pyrkii estämään sekä islamilaiden että Islamia vastaan suuntautuvien ääri-ilmiöiden syntymisen ja kehittymisen Suomessa.
246. Hallitus on vuonna 2006 toimittanut Euroopan neuvostolle kolmannen määräaikaisraporttinsa alueellisia kieliä ja vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan täytäntöönpanosta. Raportissa kerrotaan seikkaperäisesti vähemmistökielten ja kulttuurin tukemisesta Suomessa.

Rasismien ja muukalaisvihan vastaisen toiminnan tukeminen

247. Usean ministeriön ja muun toimijan monivaiheinen SEIS-projekti, EU:n komission osarahoituksella, on vuodesta 2001 lähtien pyrkinyt vähentämään ennakkoluuloja ja rasismia. Viimeisin vaihe, SEIS VI, korostaa tiedon levittämistä tasavertaisuuden, syrjimättömyyden ja yhdenvertaisuuden periaatteista sekä niihin liittyvästä lainsäädännöstä.
248. Suomessa on vuosina 2005–2007 ollut käynnissä Euroopan sosiaalirahaston rahoittamia EQUAL yhteisöaloiteohjelman romaniprojekteja, joissa yhtenä elementtinä on ollut rasismien ja muukalaisvihan torjunta työmarkkinoilla. Erityisesti kolmen erillisen romaniprojektin yhteinen teematyö ”Avoimin mielin – ovet auki romaneille työelämään” pyrkii vähentämään ennakkoluuloja työelämässä.
249. Rasisminvastaista ja suvaitsevaisuutta edistävää työtä avustetaan opetusministeriön toimesta vakinaisella määrärahalta.

C. Tiedotus

Joukkotiedotusvälineet

250. Joukkotiedotusvälineet kansallisella tasolla uutisoivat melko puolueettomasti. Paikallistasolla ylilyöntejä kuitenkin tapahtuu edelleen erityisesti rikosjuttujen uutisoinneissa. Vähemmistöryhmiä koskevia, heidän tekemiään ohjelmia tai vähemmistökielillä toteutettuja ohjelmia on edelleen melko vähän niin radio- kuin televisio-ohjelmistoissa. Esimerkiksi saamenkielisten uutisten esitys aika koko valtakunnan alueella ei keväällä 2007 tehdyn kanavaudistuksen jälkeen enää ole kiinteällä paikalla, mistä onkin kesän aikana keskusteltu eduskunnassa sekä kerätty kansalaisadressia.
251. Yleinen kiinnostus vähemmistöjä ja maahanmuuttajia kohtaan on lisääntynyt ja suhtautuminen on muuttunut myönteisemmäksi. YLE on yhteistyötahojensa kanssa järjestänyt maahanmuuttajille ja vähemmistöille suunnattua mediakasvatusta, koulutusta ja työharjoittelua (Mundo-koulutus) vuodesta 2005 lähtien ja esim. romaniasiain neuvottelukunta järjesti kesällä 2006 Romanit ja media -seminaarin, johon osallistuivat myös maan merkittävimpien viestimien edustajia televisiosta ja sanomalehdistöstä.

Ihmisoikeussopimukset ja niistä tiedottaminen

252. Kansalaisjärjestöjen tekemien kyselytutkimusten mukaan kansalaisten tietoisuus ihmisoikeussopimuksista on puutteellinen ja esimerkiksi kouluissa tulisi perusteellisemmin jakaa tietoa kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista, niiden merkityksestä ja siitä, mitä yksittäinen henkilö voi tehdä ihmisoikeuksien parantamiseksi. Mm. YK:n lapsen oikeuksien komitea on kiinnittänyt tähän huomiota suosituksissaan vuonna 2005.
253. Kansalaisjärjestöjen ja viranomaisten yhteistyö on välttämätöntä tietoisuuden lisäämiseksi. Kansalaisten ihmisoikeustietoisuus on kasvussa. Tiedotusvälineet julkaisevat aiempaa enemmän kirjoituksia ja ohjelmia, jotka liittyvät tavalla tai toisella kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, ihmisoikeuksiin jokapäiväisessä elämässä tai sopimusloukkauksiin. Erityisen tarkasti media seuraa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Suomea koskevaa oikeuskäytäntöä.
254. Ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanotoimista erityisesti määräaikaisraporttien ja kansainvälisten valvontaelinten niiden perusteella antamien suositusten ja päätelmien osalta tiedottamisesta huolehtii ulkoasiainministeriö. Suosituksista tiedotetaan lehdistötiedotteella ja joissain tapauksissa järjestetään myös lehdistötilaisuus. Suositukset ja kommentit toimitetaan jakeluun laajasti valtionhallinnon, eduskunnan, tuomioistuinlaitoksen sekä paikallishallinnon piirissä. Lisäksi ministeriö julkaisee suositukset ja määräaikaisraportit sekä muuta ihmisoikeussopimukseen liittyvää ajankohtaista tietoa ihmisoikeuksia koskevalla verkkosivuillaan²¹.

²¹ formin.finland.fi/ihmisoikeudet

LIITTEET:

Tilastoliitteet:

- Taulukko 1 Ulkomaalaiset Suomessa 1990-2006
- Taulukko 2 Väestö äidinkielen perusteella 2002-2006
- Taulukko 3 Raportoidut rasistiset rikokset poliisin tietokannassa 2003-2006
- Taulukko 4 Väestö työllisyyden perusteella 1990-2006
- Taulukko 5 Työelämän eri sektorit vuonna 2005
- Taulukko 6 Työttömyys vuosina 1990-2006
- Taulukko 7 Asuinrakennukset ja kesämökit vuosina 1980-2005
- Taulukko 8 Asumismuodot vuosina 1980-2005
- Taulukko 9 Kodittomat vuosina 1997-2006
- Taulukko 10 Vähemmistövaltuutetun asiakaskontaktit 2003-2006

Lainsäädäntö:

- Rikoslaki 19.12.1889/39
- 6 luku 5 §
- 11 luku 8 § ja 9 §
- 17 luku 1 a § ja 10 §
- 24 luku 9 § ja 10 §
- 25 luku 7 §
- 47 luku 3 § ja 3 a §
- Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä 13.6.2003/460

Julkaisut:

- European Handbook on Equality Data (in English)
- Vähemmistövaltuutetun vuosikertomus 2006 (in English)
- Riikka Tella: Etnisen syrjinnän vastainen neuvonta kunnissa, 2006 (in English)